ВІСНИК

ПРОГРАМ ШКІЛЬНИХ ОБМІНІВ

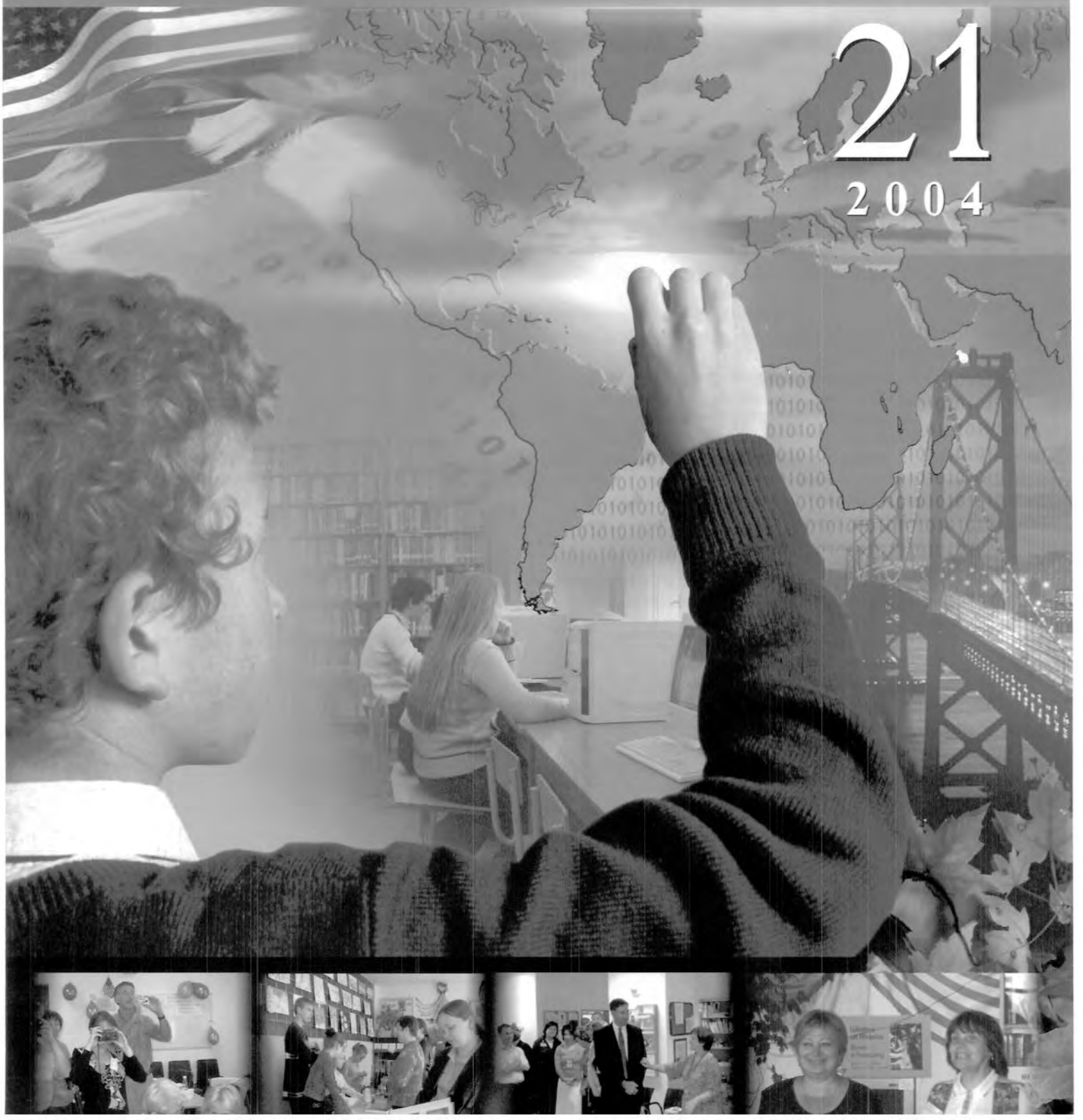

21

2004

Нові обрії вітчизняної освіти з яремчанських гір

Павло ХОБЗЕЙ,
Олег ПРОЦАК,
Центр освітньої політики м. Львова

26 і 27 липня в Яремчі відбулася непересічна подія в історії громадського руху України, ініціатором якої став Центр освітньої політики Львова. Йдеться про Загальноукраїнський форум освітніх неурядових організацій, на якому зібралися представники майже від усіх регіонів України, щоб поділитися власним досвідом та обговорити стратегію і тактику спільної діяльності на найближчий період. Це лише перший етап проекту «Громадська підтримка освітніх ініціатив», який фінансується Фондом сприяння демократії Посольства США.

Організатори проекту поставили собі за мету організувати суспільний діалог з ключових питань розвитку української освіти, з тим щоб посилити роль громадськості у формуванні та реалізації національної освітньої політики.

У Форумі взяли участь 38 громадських організацій, які працюють у сфері освіти, з 20 областей України.

Головною тезою Форуму стало твердження, що освіту не можна розглядати як окрему галузь господарства. Система освіти створює підвалини для розвитку держави та охоплює інтереси усіх громадян. Тому до формування освітньої політики слід залучати не тільки фахівців-освітян, а й представників усіх верств суспільства з різних регіонів України, які зацікавленні у високій якості української освіти.

Наступним кроком проекту має бути серія круглих столів у різних областях України. Учасники Форуму зійшлися на тому, що найактуальнішими темами обговорень, які викличуть зацікавлення у суспільстві, є такі:

1. Державно-громадське управління навчальними закладами. Розвиток шкільних громад. Розвиток соціального партнерства для пошуку альтернативних шляхів фінансування освіти. Взаємодія НДО та державних освітніх закладів. Громадські ініціативи в освіті: ідеї, практика, результати.

2. Чого має навчати сучасна школа? Суспільне замовлення для освіти. Розподіл акцентів: знання-компетентності. Як зробити навчання цікавим?

3. Захист соціальних та професійних інтересів учителів/працівників освіти.

Робочі групи розробили єдиний формат проведення круглих столів та оформлення їх результатів. Це дасть змогу зробити дискусії навколо освітньої проблематики ефективнішими, опрацювати на базі матеріалів круглих столів чіткі рекомендації для органів управління освітою.

На думку організаторів проекту, така схема роботи створить реальні підвалини для формування державно-громадської системи управління освітою, про що йдеться у «Національній доктрині розвитку освіти в Україні».

Щоб вплив третього сектору на процеси в освіті України був системним, учасники Форуму вирішили консолідувати свої зусилля. Для цього ухвалили започаткувати створення Коаліції освітніх громадських організацій та затвердили проект Меморандуму, в якому окреслили для себе такі завдання:

- обмін ресурсами та інформацією;
- створення банку даних про розроблені тематики, пропозиції тренінгів, консалтингових послуг з певної проблематики;
- формування експертного середовища з освітніх проблем і проблем діяльності громадських організацій у сфері освіти;
- вироблення механізмів впливу на прийняття рішень в освіті, способів взаємодії з органами управління освітою;
- здійснення громадського моніторингу у сфері освіти України;
- реалізація спільних мережевих проектів.

Форум став для всіх доброю нагодою поділитися з іншими результатами успішних проектів, знайти партнерів для реалізації нових ініціатив та просто хороших друзів.

Олег Демчук, голова Центру освітньої політики (Кам'янець-Подільський), випускник програми «Відкритий світ – 2003» поцікавився враженнями

організаторів та учасників події, зокрема **Павла Хобзея**, Центр освітньої політики (Львів), **Віталія Яринича**, веб-портал «Громадський простір» (Київ), **Наталії Бурко**, Всеукраїнська ГО «Жінки за реформи» (Луцьк).

О. Д.: Пане Павле, для загальної аудиторії нагадайте ще раз основну мету, яку ви ставили перед собою, починаючи даний захід.

П. Х.: Громадська організація Центр освітньої політики міста Львова давно працює в напрямку державно-громадського управління, оскільки це є одним з пріоритетів нашої діяльності. Захід, який відбувається в Яремчі, полягає в тому, щоб організувати суспільний діалог стосовно проблем освіти. Адже ми часто стикаємося з тим, що проблеми освіти покладені на самих освітян, на Міністерство освіти і науки, які позбавлені ресурсів та певних важелів, і для того, щоб реально провести певні зміни, потрібна дуже широка дискусія як зі змісту освіти, з управління, так і з інших аспектів; це по-перше.

По-друге, нас дуже непокоїть, що рішення, які приймаються в освіті, залежать від тих осіб, які сидять у тому чи іншому кріслі й практично на будь-якому рівні: чи це є рівень школи, чи рівень міста, чи району, області, Міністерства освіти. Вплив громадськості, вплив клієнтів, яким надаються послуги, є дуже незначним. Щоб змінити цю ситуацію, власне й задумано нашим Центром освітньої політики при підтримці Посольства США втілити в життя проект, щоб створити коаліцію громадських та освітянських організацій з метою проведення суспільного діалогу з найболючіших проблем освіти, які, ще раз наголошую, зачіпають не лише освітян, а стосуються всієї спільноти, для того щоб ми могли об'єднати свої ресурси, поділитися своєю інформацією та взаємозбагачуватись і стати настільки сильними, щоб мати змогу насправді впливати на прийняття тих чи інших рішень. Тоді, на мою думку, якість освіти безумовно зросте, і це є основна мета.

О. Д.: Зрозуміло, але для діалогу потрібні дві сторони й обидві мають бути в цьому зацікавлені. Як ви вважаєте, наскільки сьогодні зацікавлені в цьому діалозі інші організації, крім Центру освітньої політики і МОНУ.

П. Х.: Насамперед, це питання слід розглядати в двох ракурсах. З одного боку, це має бути свідомий вибір громадських організацій, які б зрозуміли і сприйняли нашу ідею та створили дієздатну взаємовигідну коаліцію. Саме від об'єднання залежить вирішення нагальних проблем в освіті із залученням широких кіл громадськості. Коаліційний підхід дасть можливість щодо однієї проблеми провести круглі столи майже в усіх обласних центрах, які б у підсумку дали ті чи інші документальні рішення. Також хочеться, щоб цей процес активно висвітлювався у засобах масової інформації.

З іншого боку, має бути зацікавленість у діалозі всіх учасників, а не формалізований підхід лише заради галочки й звіту. Ми оголошували результати соціального моніторингу, за якими чітко простежується бажання пересічних громадян впливати на процеси формування освітньої політики в нашій країні. Хоча можна сказати, що в нас не створені відповідні канали для комунікації різних прошарків суспільства. Безумовно, ми вийшли на загальноукраїнський рівень, маючи за плечима відповідний досвід роботи у Львівській області. Нам вдалося налагодити плідний і цікавий діалог між громадянами, діти й онуки яких навчаються, та представниками освіти завдяки підтримці мера Львова.

Ще одним важливим моментом у плануванні регіональних круглих столів має бути визначення цільових груп, до складу яких повинні увійти освітяни, управлінці, представники влади, діячі культури, церковнослужителі тощо.

О. Д.: Чи спроможні на сьогодні громадські організації повести за собою людей, організувавши плідну та ефективну співпрацю? Адже багато говориться про відсутність структурованості третього сектору.

Щоб дати вичерпну відповідь на це запитання, слід провести аналітичне дослідження ефективності діяльності освітянських НДО. Хоча, справді, проблем у громадських організацій вистачає, бо здебільшого вони живуть за рахунок грантів. Припинення фінансування для більшості ГО означає саморозпуск. Тому ми й хочемо об'єднати зусилля, аби поширити успішний досвід організацій серед інших та отримувати додаткове фінансування з боку державних структур різних рівнів.

Я свідомий того, що лише одиничні громадські організації зможуть за собою повести, бо для цього потрібний досвід і професійна команда, чого в більшості НДО якраз і немає. Ставку варто робити на тих ентузіастів, які працюють у третьому секторі, незважаючи на низький рівень оплати в освіті.

О. Д.: Коли ви плануєте побачити перший реальний плід своїх зусиль?

П. Х.: Ми вже його побачили за сьогоднішнім столом, який об'єднав 55 представників з 20 областей України. У Яремчі може народитися і другий плід, який ми планували організувати пізніше,– це створення коаліції освітянських громадських організацій. Третій раунд – це круглі столи, проведення яких планується наприкінці листопада. Потім відбудеться збір ініціативної групи лідерів, які спробують описати й систематизувати отриманий досвід, що буде використаний при проведенні другого раунду круглих столів. Головне – це розробка спільної стратегії у питаннях взаємодії ГО з широкими колами громадськості та владою стосовно проблем освіти.

О. Д.: Пане Віталію, ви є головним редактором веб-порталу «Громадський простір», а який Ваш інтерес участі в даній акції?

В. Я.: Погоджуючись на участь у Загальноукраїнському форумі освітніх неурядових організацій, ми мали на меті, по-перше, ознайомити ширше коло представників НДО з інформацією про роботу порталу; по-друге, почути критичні зауваження та пропозиції від тих, хто вже ним користується.

О. Д.: Організатори – люди оптимістичні, які вбачають перспективу даного заходу, а як ви оцінюєте ідею Форуму, чи братимете участь у наступних етапах проекту?

В. Я.: Якщо б я не сподівався, то не приїхав би сюди. Перспектива залежить не лише від організаторів, а й від волі, бажання й наполегливості всіх учасників Форуму.

О. Д.: Соціологічні дослідження показують, що громадські організації, які представляють освіту, є досить інертними у відстоюванні своїх прав та інтересів. Чи вистачить сил і вміння НДО, щоб протистояти формам дискримінації та корумпованості в галузі освіти?

В. Я.: Навіть якщо лише 20 % з тих, хто сьогодні приїхав, об'єднають свої ресурси та зусилля, знайдуть спільну мову заради спільної мети, то цього вже буде достатньо, аби сказати, що захід пройшов недаремно. А з часом їх результат помітять інші й долучаться до коаліції. У такий спосіб, я сподіваюся, вдасться створити єдиний фронт освітянських неурядових організацій, які відстоюватимуть інтереси громадськості в даному питанні.

О. Д.: Давайте спробуємо подивитися критично і визначити ахіллесову п'яту тих НДО, які сьогодні зібралися в Яремчі?

В. Я.: Насамперед, це залежність від органів місцевої та регіональної влади, що є традицією для України за останні сто років. Не менш вразливим місцем є джерело фінансування, тобто залежність від іноземних донорів. Ми сьогодні почули інформацію, що 95 % фінансів НДО беруть від ґрантодавців. Негативною рисою для неурядових організацій є розпорошеність, тобто люди хапаються за будь-яку грошову роботу, не даючи собі звіту щодо якості її виконання. Ще один фактор вразливості – відсутність кваліфікованих кадрів, які працюють у третьому секторі, бо для більшості членів громадських організацій це не форма заробітку, а проведення незначного часу після основної роботи в школі чи університеті.

О. Д.: Пані Наталю, Ви представляєте Волинський обласний осередок Всеукраїнської організації «Жінки за реформи», яка не має поки що дотичних моментів з класичною освітою. Що ж привело Вас до Яремчі?

Н. Б.: Оскільки я представляю громадську організацію, що переймається проблемами майбутнього України, то інтерес до освітньої галузі стратегічний. Мені особисто цікавий третій сектор, який сьогодні працює у сфері освіти. Без глобальних реформ у цій галузі, без залучення громадськості до проблем освіти наше майбутнє виглядатиме примарним. Крім того, хочеться найкращі ідеї, реалізовані освітянськими НДО, принести й поширити у своєму регіоні.

О. Д.: Як ви оцінюєте готовність неурядових організацій, представлених на Форумі, лобіювати на місцях і в столиці ті чи інші питання, вирішувати проблеми освітньої галузі?

Н. Б.: Готовність зазначених структур лише п'ятдесятивідсоткова, хоча цей погляд є суб'єктивним. Щоправда, навіть такі показники – це вже суттєвий крок уперед, крок до демократичної розбудови нашої держави. Адже й незначний результат є також позитивним результатом. Стосовно ж найвищого рівня, то там можна лобіювати певні ідеї лише за умови об'єднання в потужну коаліцію. Прислухатися до однієї організації скоріше за все не стануть, а ось до коаліції з кількома десятками НДО, мабуть, будуть.

Вчимося самі, вчимо інших...

Ніна ДЕМЕНТІЄВСЬКА,
голова Правління РМЦ «АЙОРН»,
старший тренер програми «Intel. Навчання для майбутнього»,
випускниця програми «Партнери в освіті – 2003»

«Виконання такої програми доводить розуміння нашою промисловістю того факту, що технологічні досягнення нічого не означають, якщо вчителі не знають, як їх ефективно використовувати. Дива творять не комп'ютери, а вчителі»

Крег Барет,
генеральний директор Intel

Неможливо не визнати, що нині комп'ютер є одним з найпривабливіших для дітей інструментів. Не використати цю можливість для додаткової мотивації учнів до навчання було б зараз «злочинно», навіть якби інформаційно-комунікаційні технології не були так яскраво ефективними в навчальному процесі.

У кожній країні існують свої особливості в галузі освіти, свій досвід використання в ній інформаційно-комунікаційних технологій. Необхідність зміни шкільної освіти викликана в Україні, як і в усьому світі, не тільки швидкозмінними умовами соціально-економічного життя, розвитком нових технологій, а й невдоволеністю результатами традиційної освіти.

Розвиток стає ключовим поняттям педагогічного процесу в більшості освітніх світових систем. Постіндустріальному суспільству необхідні люди, які вміють самостійно мислити, здатні до самореалізації.

Нині кожному суспільству, а особливо в нашій країні, потрібні люди, які вміють вчитися самостійно, здатні ставити перед собою цілі й досягати їх, шукати і знаходити необхідну інформацію для вирішення тих чи інших проблем, використовуючи для цього різноманітні джерела. Такій людині буде набагато легше самій підвищувати свій професійний рівень, підвищувати й змінювати кваліфікацію, поповнювати необхідні знання. Зрозуміло, що вирішення таких завдань вимагає від учителів школи більших зусиль, ніж звичайна передача учневі певної суми різноманітних знань.

Таким чином, життя ставить перед сучасною освітою завдання виховання та навчання учня, який:

- може гнучко адаптуватися в життєвих ситуаціях, що динамічно змінюються, самостійно здобувати потрібні знання, вміло використовувати їх для вирішення різноманітних проблем на практиці, щоб протягом усього життя мати можливість знайти в ньому відповідне місце;
- самостійно і критично мислити, вміти бачити труднощі, які виникають, знаходячи шляхи їх раціонального вирішення, використовуючи сучасні технології; чітко усвідомлювати, де і яким чином здобуті знання можуть використовуватися; бути здатним генерувати нові ідеї, творчо мислити;
- грамотно працювати з інформацією (вміти збирати необхідні для дослідження певної проблеми факти, аналізувати їх, висувати гіпотези вирішення проблем, робити узагальнення, зіставляючи з аналогічними чи альтернативними варіантами, встановлювати статистичні закономірності, формулювати аргументовані висновки і на їх основі визначати й вирішувати нові проблеми);
- бути комунікабельним, контактним у різних соціальних групах, уміти спільно працювати в різних галузях, не уникаючи конфліктних ситуацій, а вирішуючи їх;
- самостійно працювати над розвитком своєї духовності, інтелекту, культурного рівня.

Найчастіше вирішення проблеми неефективного використання комп'ютерів у навчальному процесі полягає зовсім не в недостатній кількості комп'ютерної техніки, як часто виправдовують свою педагогічну неспроможність ті, хто думає кількістю машин компенсувати відсутність знань з нових освітніх технологій та небажання самому весь час вчитися і шукати, як найраціональніше використати комп'ютерну техніку. Як змінити педагогічний процес? Чи варто, чи потрібно його змінювати? Такі запитання ставлять собі вчителі й ученіосвітяни в різних країнах світу.

Під час стажування в США за програмою «Партнери в освіті» восени 2003 року я теж шукала відповіді на запитання: «Як тут, у них, насправді, чи допомагають комп'ютери навчати і навчатися з радістю й натхненням? Чи сприяють вони демократизації освітнього процесу?»

Багаті технікою класи і школи вже не засліплюють. І в нас уже такі є! Що і як змінюється в навчанні? Як примусити такі потужні засоби стати нашими союзниками, щоб не наробити невиправних помилок?

В Україні ми вже маємо 6-річний досвід роботи українських учителів майже 100 шкіл з різних регіонів країни в мережі I*EARN (International Education and Resource Network, www.iearn.org, www.iearn.org.ua), є цікаві наробки, досвід, узагальнення. Цікаво зіставити, порівняти. А найважливіше, на мою думку, для нас зараз вирішити питання, пов'язане з комп'ютеризацією шкіл, це – залучити вчителів всіх без винятку навчальних предметів до радості спілкування з комп'ютером, подолати недовіру та упередження, що це, мовляв, справа інформатиків, а ми й так добре навчаємо і гарні результати маємо.

ЯК навчити всіх освітян і самим ефективно використовувати комп'ютер і навчати учнів використання його як знаряддя дослідження, аналізу, моделювання, як засіб для творчості й ефективного навчального, наукового і професійного в майбутньому спілкування, та ще й зробити це швидко? Діюча нині система підвищення кваліфікації педагогічних працівників, що розрахована, в основному, на курсову перепідготовку один раз на п'ять років, просто неможлива для вирішення такого завдання, коли йдеться про таке швидкозмінне середовище, як телекомунікаційні системи й мережі.

Ми, учасники I*EARN-Україна, об'єдналися в громадську організацію РМЦ «АЙОРН», мета і місія якої – ефективне впровадження ІКТ в навчальний процес. Як освітня громадська організація намагаємося навчати вчителів через семінари-тренінги, спробували ще 4 роки тому першими в Україні елементи дистанційного навчання, розробили і впровадили 54 навчальних телекомунікаційних проекти. Ще деякі окремі проекти та організації розпочинали таку роботу з навчання вчителів, і в державній системі підвищення кваліфікації є вдалі поодинокі спроби. А все ж, очевидно, що того всього для нашої великої країни замало. Такі намагання ентузіастів зрушити з напівмертвої точки не можуть вирішити проблему перепідготовки вчителів з впровадження ІКТ в навчальний процес. Зрозуміло, що було б бажано об'єднати зусилля державних і недержавних організацій, бізнесових структур, міжнародних програм, малого бізнесу і великих корпорацій. Так робиться в усьому світі.

І нарешті в далекій Америці я дізнаюся, що в жовтні 2003 р. в нашій країні підписано меморандум між Міністерством освіти і науки України і компанією Intel про впровадження програми «Intel. Навчання для майбутнього».

Ця програма вже кілька років успішно впроваджується в 34 країнах світу. Понад 2 млн вчителів вже пройшли навчання за цією програмою, мета якої сформувати у вчителів навички ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій при навчанні різних навчальних предметів за допомогою інноваційних педагогічних технологій, що передбачають самостійну (індивідуальну чи групову) дослідницьку діяльність учнів.

З жовтня 2003 р. програма почала запроваджуватися в Україні. Мене надзвичайно тішить, що доля надала мені можливість долучитися до роботи над адаптацією цього чудового курсу до умов навчального процесу України разом з Наталією Морзе, професором, доктором педагогічних наук. Ініціатором і керівником цієї програми від компанії Intel є також випускниця програм обмінів Тетяна Нанаєва.

Програма курсу побудова за модульним принципом і містить 12 модулів, кожний з яких, крім останнього – заключного, має схожу структуру та передбачає різні форми діяльності вчителя: самостійну роботу за комп'ютером; виконання домашніх завдань; роботу в парах та групах; обговорення сучасних проблем, що стосуються впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес;

В основі концептуальних засад програми курсу:

- проектна методика на основі самостійної (індивідуальної чи групової) дослідницької діяльності учнів;
- шляхи ефективного використання ІКТ у навчальному процесі;
- розвиток учня – формування навичок мислення високого рівня за допомогою формулювання ключових та тематичних запитань для учнів; формування в учнів цілісної картини світу;
- орієнтування при плануванні навчального проекту на вимоги державних загальноосвітніх стандартів та зміст державних навчальних програм з різних навчальних предметів;
- система оцінювання та самооцінювання всіх видів діяльності учнів на базі розроблення власних критеріїв та форм оцінювання навчальних досягнень.

Впродовж усього курсу вчителі – учасники Програми за допомогою комп'ютера розробляють свій власний навчальний проект, який вони після закінчення курсу впроваджують у своєму класі. Як і працівники інших творчих професій, вчителі розробляють портфоліо навчального проекту – електронний збірник документів, методичних і дидактичних матеріалів. Найцікавішим і найефективнішим, на мій погляд, є розробка і створення для портфоліо прикладів учнівських робіт: учнівських презентацій, публікацій та веб-сайту.

Відмінною від традиційної педагогіки є розробка критеріїв оцінки діяльності учнів під час створення комп'ютерних робіт, у яких за конкретними критеріями оцінюється не тільки зміст і оформлення учнівських робіт, а й їхнє вміння працювати в команді, навички використання комп'ютерних технологій.

Процес навчання на таких курсах дуже непростий. Учасники попередньо вже повинні вміти працювати на комп'ютері. Для того щоб навчати учнів і розвивати у них навички мислення високого рівня, такі як аналіз, синтез, оцінювання, вчителі на курсах самі виконують завдання, які потребують таких навичок мислення. Вчителі розробляють докладний план проекту, в якому вони описують діяльність учнів у ході виконання проекту. А найважливіше – вони мають точно визначити й описати, *для чого учні виконують ті чи інші завдання вчи-*

теля, яке саме мислення, які вміння вони розвивають і для чого вони учням. Так, наприклад, при створенні учнями мультимедійної презентації передбачається давати учням такі завдання, які чітко навчають їх структурувати, обирати головне, систематизувати і тезово викладати інформацію та результати досліджень. Крім того, робота над презентацією обов'язково передбачає розвиток усного мовлення.

Для свого портфоліо вчителі мають розробити принаймні 15 документів! За 48 годин аудиторних та 20 годин домашніх занять учителі-предметники досить вправно освоюють такі програми, як Word та Excel (дидактичні й методичні матеріали, форми оцінювання), Publisher (інформаційні бюлетені, буклети, інструктивні матеріали, вебсторінки). Вчителі навчаються ефективних стратегій пошуку в мережі Інтернет. Цікавим і корисним, на мій погляд, при вивченні веб-сторінок інтернету є методика оцінювання веб-сайтів з інтернету з метою визначення достовірності та правдивості наведеної в них інформації, вироблення в учнів (та й в учителів) критичного ставлення до інформаційних ресурсів. Використання саме такої методики з оцінки сайтів інтернету я з інтересом вивчала під час стажування за програмою PiE. А яким неоціненно важливим для нашої школи та й суспільства в цілому є вивчення Закону про авторське право та несанкціоноване «піратське» використання інформаційних ресурсів! На спеціальних вправах, педрадах учасники обговорюють і знаходять можливі шляхи вирішення таких питань, як організація рівного доступу всіх учнів до комп'ютерів та інтернету в умовах їх обмеженої кількості в школах та вільного доступу; ефективний пошук додаткових ресурсів для освітньої діяльності; безпека роботи учнів в інтернеті та інші питання.

Всі завдання непрості, їх досить багато, але як горять очі в учасників наприкінці курсу, якою справжньою педагогічною творчістю і натхненням сповнені їхні розробки! Майже всі учасники відзначають у підсумкових анкетах, що за такий короткий час вони не тільки навчилися нових програм і технологій, а й змінили свій педагогічний світогляд.

Кожному учаснику курсів видається безкоштовно спеціальний посібник, який має подвійне призначення – допомагає впродовж тренінгу-семінару та по завершенні курсу слугує посібником і довідником з використання ІКТ у навчальному процесі.

Посібник супроводжується спеціально розробленим компакт-диском з прикладами проектів, шаблонами документів, статтями для поглибленого вивчення педагогічних та технологічних питань курсу.

Курс закінчується захистом кожним учителем створеного протягом вивчення матеріалу власного портфоліо, що містить план навчального проекту та план його реалізації; приклади учнівських робіт (презентацію, публікацію та веб-сайт), створених учителем у ролі учня, та засоби оцінювання діяльності учнів з їх створення; дидактичні матеріали для учнів та методичні матеріали для вчителя. Під час захисту розробленого вчителем портфоліо його складові оцінюються іншими вчителями за допомогою спеціальних вимог до портфоліо.

До особливостей реалізації мети та завдань курсу можна віднести:

- навчання вчителів через практичну діяльність; використання методу проектів;
- спрямованість на конкретний власний результат;
- застосування ІКТ для реалізації педагогічних ідей;
- погляд на ІКТ не як на «річ у собі», а як на ефективний засіб для реалізації цікавої дослідницької самостійної проектної діяльності;
- використання інтерактивних методів навчання;
- постійна зміна видів діяльності вчителів;
- цілеспрямованість на успіх у всіх видах діяльності;
- висока повага до особистості вчителя;
- побудова вправ під час ознайомлення з інформаційно-комунікаційними технологіями за принципом: від простого до складного;
- формування навичок роботи в малих групах та парах;
- формування навичок критичного мислення та навичок мислення високого рівня – аналіз, синтез, оцінювання;
- постійне обговорення власних думок з колегами.

Основна, принципова відмінність між програмою «Intel. Навчання для майбутнього» та іншими програмами перепідготовки вчителів полягає в тому, що навчаючись за даною програмою, вчителі не лише оволодівають деякими знаннями і вміннями в галузі ІКТ, а й навчаються, як використовувати ці технології в шкільному кабінеті, включати їх у загальний педагогічний процес, найкращим чином передати учням свої власні знання, використовуючи інноваційні педагогічні технології. Тобто вчителі *навчаються комплексно інноваційних педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій*.

Вчителі, аналізуючи результати власної діяльності впродовж курсу та після закінчення навчання і реалізації навчальних проектів, відзначають:

- Навчання в курсі «Intel. Навчання для майбутнього» розвиває вміння самостійно вирішувати різноманітні проблеми, використовувати навички критичного та творчого мислення у практичній діяльності, якнайбільше наближеній до реального життя.
- Учні разом з учителем вчаться ставити перед собою практичні та навчальні завдання, шукати і знаходити потрібну інформацію для вирішення цих завдань, використовуючи та аналізуючи різноманітні джерела.
- Учасники проектів учаться гнучко адаптуватися до змінних умов, бачити труднощі реального життя та шукати шляхи їх раціонального подолання, використовуючи сучасні технології.
- Вони вчаться спілкуватися, контактувати з людьми різних культур та соціальних груп, працювати разом в різних умовах.
- Робота в проектах спонукає їх самостійно працювати над розвитком власної моралі, інтелекту, культурного рівня, вчить самостійно здобувати нові знання поряд з умінням реагувати на швидкозмінні умови навколишнього світу.

Унікальність навчання учнів і вчителів у навчальних проектах полягає в тому, що вони дозволяють:

- Залучити кожного учня класу до активної пізнавальної діяльності, застосовуючи одержані знання на практиці та чітко усвідомлювати, де саме й для чого ці знання можуть бути застосовані.
- Спільно працювати, співробітничати з партнерами, які перебувають на значній відстані, при вирішенні різноманітних проблем, коли потрібно застосовувати комунікативні вміння.
- Широко спілкуватися з однолітками зі шкіл свого регіону, інших регіонів країни, інших країн світу.
- Вільно використовувати доступні мережеві джерела інформації не тільки своєї країни, а й мати доступ до культурних та наукових джерел усього світу.

Як показує досвід, учителі досить швидко опановують навички, необхідні для виконання таких проектів, а мережа однодумців і колег допомагає постійно їх удосконалювати.

В Україні вже підготовлено близько 1000 вчителів за програмою «Intel. Навчання для майбутнього», створено центри при інститутах підвищення кваліфікації вчителів та спецкурси в трьох педагогічних університетах.

Робота триває, проблем вистачає: і нестача сучасної техніки у віддалених школах, де вона найпотрібніша, і брак знань та умінь. Приємно усвідомлювати, що, як і в багатьох країнах світу, держава вже розуміє необхідність переосмислення своїх освітніх систем з огляду на розвиток у світі нових інформаційних технологій: тепер усіх вчителів-предметників, а не тільки інформатиків, навчають сучасних телекомунікацій, широко пропагуються і використовуються сучасні педагогічні технології, такі як, наприклад, метод освітніх проектів. Наші вчителі часто здобувають такі знання самотужки. Немає в нас у системі освіти для вчителів можливості навчатися того, що багато наших дітей уже робить легко й невимушено, розшукуючи інформацію, часто не дуже освітню, або граючись у нескінченні ігри. Тому ми, вчителі, що працюють за програмою, шукаємо шляхи, як надати можливості вчителям різних предметів оволодівати сучасними телекомунікаційними навичками, ретельно вивчаємо проектні технології навчання; як ефективніше поєднувати міжпредметні телекомунікаційні проекти зі змістом шкільної освіти та активно залучати до них учнів і вчителів у позашкільній діяльності; як найкраще використати можливості мережі для вивчення іноземних мов, що так потрібні сучасній людині; як краще координувати перші дослідницькі проекти та багато інших важливих і цікавих питань.

Ми перебуваємо в процесі цікавих змін у світі. Ми вже відчуваємо, що освіта стає більш інтернаціональною та готовою до конкурентної боротьби як на ринку праці (не тільки українському, а й міжнародному), так і в галузі освіти. Того потребують наші випускники, наше суспільство. В противному разі ми приречені на безнадійне відставання.

Ми готові співпрацювати з державними і недержавними організаціями, щоб змінити світ на краще не тільки для нашого майбутнього, дітей України, а й для нас самих, не колись у далекому майбутньому, коли ми будемо багатшими, а саме тепер, в цих умовах. І це – можливо!

ОГОЛОШЕННЯ

За програмою Посольства США підготовлено групу нових тренерів з методики викладання англійської мови

Регіональне відділення з питань викладання англійської мови у Посольстві США в Україні спонсорувало підготовку нової групи тренерів з методики викладання англійської мови для українських методистів. Цей курс проводився у Відділі преси, освіти та культури Посольства США американським спеціалістом з викладання англійської мови Енн Мак-Аллен як продовження проекту, розпочатого в минулому році. Метою проекту було підготувати кваліфікованих тренерів сучасного рівня, які можуть проводити семінари для викладачів англійської мови у різних навчальних закладах України та на професійних конференціях. Учасники проекту розробили нові тренінги з таких тем:

Creative Ideas for Teaching Young Learners, Learner Centered Approach in Teaching a Language, Individual and Group Activities in Teaching Reading, Introduction to American Studies, Interactive Methods of Teaching English, Creative Writing, Teaching Topic: Money Matters, Let's Step Beyond Our Limits, Add Color to Teaching Vocabulary, Team Spirit, Cooperative Learning, Group Work Using TPR (Total Physical Response) in the Classroom, Cross-Cultural Aspects of English Language Teaching.

Якщо ви маєте ресурси і потреби запросити тренера для проведення семінарів на базі вашого методичного об'єднання для викладачів англійської мови вашого району, звертайтеся до Відділу преси, освіти та культури Посольства США за тел.:

(044) 490-4026, 490-4068; контактна особа – *Лілія Шило*. E-mail: shylolp@state.gov

ОГОЛОШЕННЯ

РЕГІОНАЛЬНІ РЕСУРСНІ ЦЕНТРИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

В Україні працюють кілька регіональних ресурсних центрів, в яких викладачі англійської мови можуть користуватися книжками та навчальними матеріалами. Ці центри частково підтримуються Відділом з питань викладання англійської мови Посольства США. Вони відкриті для викладачів англійської мови усіх рівнів.

По детальнішу інформацію звертайтесь, будь ласка, безпосередньо до центрів.

Горлівка
Ресурсний центр з американознавства та викладання англійської мови
вул. Рудакова, 25, кімн. 30.
Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов
E-mail: vallesh@forlan.ghost.dn.ua;
Валерій Лещенко.

Луганськ
Методичний ресурсний книжковий центр «Лінгва»
вул. Оборонна, 2, буд. 3, кімн. 5-06.
Луганський педагогічний університет,
ТОВ «Освітній та торговий центр "Євролінгвістика"»
Тел.: (0642) 59-6497;
E-mail: eurolinguistics@yahoo.com;
Геннадій Дружин, директор Ресурсного центру.

Рівне
Рівненська державна обласна бібліотека
вул. Короленка, 6;
Тел.: (0362) 22-10-63;
Світлана Волкова, директор центру «Вікно в Америку».

Сімферополь
Кримський республіканський інститут післядипломної педагогічної освіти
вул. Леніна, 15;
Тел.: (0652) 27-33-70;
Антоніна Москальова, методист.

Хмельницький
Хмельницький ресурсний центр іноземних мов
вул. Інститутська, 11, кімн. 204.
Хмельницький державний університет
Тел.: (0382) 726-189;
E-mail: rrcfl@yahoo.com;
Мирослав Гонтарюк, керівник Ресурсного центру.

Одеса
Центр англійської мови та американознавства
Французький просп., 24/26.
Одеський національний університет ім. І. Мечникова
Тел.: (0482) 21-87-60;
E-mail: mgoncharenko@yandex.ru;
Марина Гончаренко, менеджер центру.

УВАГА, КОНКУРС!

КОНКУРС НА УЧАСТЬ У МІЖНАРОДНІЙ ОСВІТНІЙ ПОЇЗДЦІ

Всеукраїнська асоціація викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба» оголошує конкурс серед учителів України на участь у міжнародній освітній поїздці до США у листопаді-грудні 2004 р.

Поїздка здійснюватиметься у рамках Міжнародної освітньої програми обмінів з громадянської освіти (CIVITAS).

Оскільки головною метою поїздки буде ознайомлення з досвідом інтеграції елементів громадянського виховання у сферу позакласної та позашкільної роботи школи, учасники конкурсу повинні розробити (до 5 сторінок машинописного тексту) та надіслати на нашу адресу авторські навчально-методичні матеріали з питань громадянського виховання в позакласній роботі (напр., сценарій позакласного заходу, модель учнівського самоврядування, соціальний проект тощо).

Окрім того, для участі в конкурсі необхідно надіслати на адресу конкурсу відомості про себе (довільно подана на окремому аркуші (А4) інформація – прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце роботи, посада, професійні зацікавлення, рівень володіння англійською мовою, контактна адреса, телефон, ел. пошта). Наявність фотографії у правому верхньому кутку аркуша обов'язкова.

Конкурс триватиме до 3 жовтня 2004 р. За результатами конкурсу буде відібрано чотири претенденти на освітню подорож до США. Про результати конкурсу всі учасники будуть повідомлені до 15 жовтня 2004 р. Надіслані на конкурс матеріали не повертатимуться та не рецензуватитимуться.

З дозволу автора надіслані матеріали можуть бути опубліковані в навчально-методичному журналі «Доба».

Ваші заявки надсилайте на адресу: Асоціація «Нова Доба»; вул. Галицька, 1–5; 79008, м. Львів.
Тел.: (032) 297-66-89. Ел. пошта: doba@mail.lviv.ua

США — країна щирих усмішок!

Валерій РОМАЩЕНКО,
педагог-організатор гімназії ім. Т. Шевченка м. Кіровограда,
випускник програми «Вивчення голокосту – 2004»

Приємних новин багато не буває, тож особливо радує звістка про те, що ти виграв у конкурсі й маєш нагоду відвідати країну, в якій варто побувати кожному.

Далі пішли приємні турботи «зборів» до країни, що знаходиться на іншому боці Землі, розпитування колег і знайомих, які вже побували у США, про їхні враження, і головне – подробиці тамтешнього життя, про те, як зорієнтуватися в аеропортах, щоб дістатися до місця призначення. А особливо мене цікавили люди, прості американці: як вони живуть, про що мріють, до чого прагнуть і що цінують. Від літнього Інституту вивчення голокосту, що проходив у місті Санкт-Петербурзі (штат Флорида), я очікував передусім того, що потраплю на навчання американських учителів, які викладають цей курс, і побачу зсередини методи і прийоми навчання наших колег-педагогів у США.

Нові подорожі завжди приносять море нових вражень і відкриттів. Найприємніше враження на мене справили американці. Коли я звертався до когось або зустрічався поглядом, завжди усміхалися, вітались й запитували, як я почуваюся, а почувши мій український акцент, обов'язково запитували, звідки я, старалися допомогти. Було надзвичайно приємно, що Україну в США вже знають не як частину колишнього Союзу РСР, а як незалежну державу, частину світового співтовариства, миролюбну країну працелюбних людей і видатних спортсменів.

Під час відвідин США я постійно перебував в атмосфері товариськості, єдності, спільності їхньої нації. Вони всі усміхаються одне одному! І ще – турбота про кожного. Люди не заздрять багатшим від себе, навіть більше – радіють, що людина успішно веде свою справу, адже, сплативши податки, поділиться з іншими через соціальні виплати. Податки високі – до 30 % від річного прибутку. Та платять усі, бо несплата податків є чи не найтяжчим злочином в їхній країні.

Також мене вразила просторість і добротність їхніх будинків, доріг, аеропортів, у яких я побував, чистота й порядок. Одяг американці носять простий, зручний, з натуральної тканини, і чи не на кожному білі шкарпетки. І в літаках, і в будинках, і в аеропортах усе продумано так, щоб кожний відчував максимальний комфорт, щоб усім було зручно. Одне слово, можна сказати, що там усе робиться для людей, а головним для державних і приватних служб і організацій є завдання зробити кожну людину задоволеною і щасливою. І це справді так, американці щаслива нація, мабуть, саме тому вони й усміхаються, переймаються проблемами одне одного і завжди готові допомогти і слушною порадою, і ділом. Вони є патріотами, люблять свою країну, шанують свій прапор. Прапори всюди: в аеропортах, на вокзалах, на будинках, в офісах і класних кімнатах.

А в цілому, я сказав би, що люди однакові в усьому світі, а особливо – педагоги. Наші колеги мають абсолютно однакові з нами проблеми, надії, сподівання і тривоги. Я це відчув ще в перший день семінару. Так, як і в Україні, наші колеги переймаються проблемами рідної школи, надмірним захопленням дітей комп'ютерами, усі хочуть бути фахівцями високого рівня і мати більшу заробітну плату, хочуть бачити своїх учнів наполегливими й успішними в житті.

Перший день семінару був присвячений знайомству, і в мене було таке враження, ніби я потрапив на педагогічну раду в одну з наших кіровоградських шкіл чи на тренінг в інститут післядипломної освіти. Відчувався дух підтримки, розуміння, взаємодопомоги і характерний лише для вчителів педагогічний такт. Заняття проходили в інтерактивній формі. Усі слухачі тижневого семінару були поділені на 5 груп. Кожна група сиділа за окремим столом. Головне правило – щодня сідай за інший стіл з іншими людьми, щоб за тиждень ти попрацював з новими ситуативними групами й безпосередньо познайомився з усіма учасниками семінару. Для зручності спілкування слухачам семінару і співробітникам Музею роздали бейджики з надрукованими іменем і прізвищем, назвою країни, штату й школи.

Завдяки директорові Флоридського музею голокосту міста Санкт-Петербурга Норін Бренд та її помічникам літній семінар пройшов на найвищому рівні. Заняття були досконально сплановані, логічно пов'язані й завершилися створенням і захистом проектів кожною групою. Вдало була обрана форма проведення занять, коли після лекції з певного питання ми спускалися до музейних експозицій і екскурсовод знайомила з тією частиною виставки, яка стосувалася теми тієї чи іншої лекції.

Особлива увага приділялася зворотному зв'язку. Після кожної лекції – обов'язкове обговорення й обмін враженнями. Мені дуже сподобалося, що колеги уважно вислуховували кожну думку чи міркування, і коли хтось хотів висловитися, піднімав руку й терпляче тримав її, доки його не помітять і не нададуть слово. Існував неписаний закон: якщо, працюючи в групі, хтось довго мовчав, запитували і його думку, щоб людина не почувалася обділеною увагою колег і теж брала участь у роботі групи, відчувала свою корисність і потрібність.

Після кожного дня навчання обов'язковим було заповнення «журналу вражень», де кожен слухач курсів записував свої думки, враження від заняття, побажання. Наступного дня під час оргмоменту двоє-троє слухачів з різних груп зачитували свої враження.

Щодня перед початком занять нам роздавали теки з навчальним матеріалом: ксерокопії документів, брошури й інші необхідні для проведення заняття матеріали. За тиждень у мене накопичилася

гора цінної навчальної інформації. На додачу кожному слухачеві курсів було зроблено подарунок – чек на $40, на який у магазині музею всі вибрали необхідні для себе підручники, посібники.

Семінар був добре забезпечений у технічному відношенні. Починаючи з олівців і серветок на кожному столі й закінчуючи комп'ютерами у класі поряд із залою лекторію, де проходив семінар. Більшість занять записували на відео, неодноразово робили фото. На згадку слухачам організатори подарували фото учасників семінару на магнітній основі. Цікаво, що наші колеги майже не користувалися дискетами і CD-дисками, щоб перенести інформацію з комп'ютера на комп'ютер. Практично всі мають свій зручний і компактний ПК, який носять з собою і за потреби легко підключаються до мережі чи то музею, чи школи, чи іншої установи.

З нами проводили заняття з використання ресурсів інтернету при вивченні голокосту. Потенціал вражаючий. Там є все: документи, фотографії, записи свідчень очевидців. Особливий інтерес викликала заочна інтернет-подорож до музею. Користувач може сам обирати музей, який хоче відвідати, «походити» виставковими залами і переглянути експозиції. Зникають відстані, стираються грані часу, світ стає ближчим, зрозумілішим завдяки інтернету. Новітні технології відкривають великі можливості для навчання. Не виходячи з класної кімнати, де звичайно є комп'ютер, діти мають можливість побачити музейні експозиції, поспілкуватися в чаті з однодумцями з певного питання, перевірити свої знання і дізнатися багато нового, отримати масу інформації, що стосується обраної ними теми.

Віртуальна реальність – річ добра, але живого людського спілкування не замінить ніщо. До глибини душі мене зворушили спогади жертв голокосту, тих, хто пройшов це пекло, але залишився добрим і привітним. Цікаво було організоване спілкування з цими людьми. Кожна група вчителів зустрічалася з людиною, яка вижила під час голокосту, слухали історію її життя, ставили запитання. Після зустрічі, яка відбувалася в окремих кабінетах, усі учасники семінару зібралися разом в залі лекторію. Тоді представники від кожної групи в присутності людей, що вижили під час голокосту, переповідали історію їхнього життя. Така форма роботи допомагає переєвідчитися, наскільки точно група зрозуміла думки, почуття, історію життєвого шляху людини, з якою мала зустріч. Особисто мені дуже імпонувала доброзичливість, що панувала на зустрічі, атмосфера співчуття і співпереживання, а також справжній інтерес присутніх до життєвого шляху цих людей.

У Флоридському музеї голокосту існує добра традиція. Усі слухачі курсів на згадку про себе малюють на кахельних табличках надію, якою її бачать. Допомагає підібрати кольори, розташувати зображення у табличці досвідчений інструктор. Такими табличками вже заповнено півстіни. Кожна табличка неповторна, за кожною стоїть чиєсь індивідуальне сприйняття об'єктивної реальності, своє бачення поняття «надія».

Середа була особливим днем. Організатори семінару, незважаючи на дуже щільний графік занять, знайшли час для презентації України, яку ми підготували разом з колегою. Для всіх присутніх це було справжнім відкриттям. Їх вразили глибокі культурні корені й самобутність українського народу. Зі скіфськими скарбами, писанками, полотнами українських художників дехто зустрівся вперше. Про те, що презентація вдалася, свідчила велика кількість запитань про нашу країну.

Останній день семінару був присвячений розробці й захисту проектів. Наша група працювала над темою «співіснування». Працювати було неважко, бо ми були забезпечені літературою і наочністю в більш ніж достатній кількості. Ще б пак, ціла скриня наповнена цим добром. До речі, кожний учитель може безкоштовно замовити і використати на своїх уроках цю скриню з навчальним матеріалом за попереднім записом у музеї. Кульмінацією роботи групи був захист проекту. Ми презентували виготовлений стенд з алгоритмом дій вивчення теми «співіснування», і усно по черзі члени групи розповідали про певний етап вивчення даної теми.

У навчальному плані загальноосвітніх шкіл України ми не знайдемо предмета «Вивчення голокосту». Проте питання толерантності, співіснування людей різних рас, національностей, цінності людського життя, унікальності кожної людини з її неповторним внутрішнім світом, права людини і їх дотримання, які ставляться в цьому навчальному курсі, є актуальними. А тому цей курс варто вивчати і в Україні.

Відвідавши США, поспілкувавшись із нашими американськими колегами-педагогами, побачивши на власні очі відкрите демократичне громадянське суспільство, я хочу відзначити, що відкритість, щирість, взаємодопомога й повага в стосунках американських людей з'явилися не на порожньому місці. Це результат колосальної роботи американських педагогів, які великого значення надають не стільки навантаженню учня багажем фактичного матеріалу, скільки усвідомленому особистісному ставленню до матеріалу, що вивчається, творчому його застосуванню й емоційному осмисленню. Виховання учнівської молоді здійснюється на засадах співробітництва, рівності, взаємоповаги і творчої колективної роботи за інтересами. Наші колеги вміло поєднують виховання активності творчої особистості та її вміння працювати в групі, прислухатися до слушних порад інших людей, цінувати їхню індивідуальність і точку зору.

Відчувається, що американці великого значення надають духовності, стосункам між людьми, бо найвища цінність цього світу – людина. Адже чого варті найкращі досягнення науки, техніки, мистецтва, якщо вони не будуть «оживлені» через емоційне сприйняття їх людиною, її духовністю й почуттями. Усі речі створені для людини і покликані будити позитивні емоції, прикрашати і збагачувати її духовний світ. Речі створені для людини, а не людина для речей. Може, тому американці не надають особливого значення стилю свого одягу, може, тому вони надійні друзі. Може, саме тому одна із слухачів курсів, Мері Хелен Баррз, дізнавшись, що нам з колегою з Києва нічим добиратися до аеропорту, люб'язно запропонувала свою поміч і допомогла вчасно прибути на літак.

Після закінчення літнього Інституту вивчення голокосту в мене залишилися приємні й теплі спогади не так від гарячого тропічного сонця Флориди, як від щирих усмішок, відвертого спілкування і гарного прийому американськими друзями.

Любов до своєї справи — запорука успіху

Галина **КОШУЛАП,**
керівник методоб'єднання вчителів англійської мови Рожнятівського району Івано-Франківської області, випускниця програми «Українсько-американські премії за досягнення у викладанні – 2002»

Два роки минуло відтоді, як я мала нагоду побувати в Сполучених Штатах Америки як переможець програми TEA-2002. Повернувшись у свій маленький районний центр, я з жахом думала, чи зможу втілити в життя свої творчі задуми, навіяні навчанням в університеті штату Монтана. Інколи здавалося, що не зможу. Відсутність якісних підручників, методичної літератури, унаочнення, технічних засобів навчання, інтернету – все це не додавало впевненості в собі.

Як керівник районного методоб'єднання вчителів англійської мови я знала, що ситуація в інших школах району ще гірша, ніж у нашій, оскільки в результаті моєї участі в американській програмі ми отримали ксерокс, музичний центр і непогану бібліотеку англійською мовою. Ще раніше у нас було створено добре обладнаний комп'ютерний клас.

Так чи інакше, я вирішила зробити все, що в моїх силах. Спочатку були мої виступи на педагогічних радах, зустрічах з учителями англійської мови району. Цими виступами я намагалася розбити стіну байдужості колег і дирекції. Були поїздки на конференції і семінари, організовані Ресурсним центром, в ході яких я переймала досвід інших випускників американських програм.

На одному з таких семінарів, який відбувся в Києві 30–31 травня 2003 р., я отримала повний курс вивчення англійської мови REWARD InterN@tive. Поступово придбала ще кілька подібних курсів (Window on Britain та ін.) і запропонувала дирекції ввести факультативний курс вивчення англійської мови з допомогою комп'ютера. Коли дирекція погодилась, я з полегкістю зітхнула й подумала, що не так усе в нас безнадійно.

На тому ж таки семінарі в Києві я із задоволенням брала участь у різноманітних видах навчальної діяльності, запропонованих американським спеціалістом з викладання англійської мови Енн Мак-Аллен у ході презентації на тему «Young Learners' Activities». Оскільки в наших школах запровадили вивчення англійської мови з другого класу, то мені спало на думку, що добре було б запросити Енн Мак-Аллен для того, щоб поспілкуватися з учителями нашого району, надати їм практичну допомогу в цьому питанні. Я була приємно здивована, коли Енн люб'язно погодилася приїхати до нас, відвідати наш прикарпатський край. Спочатку це здалося мені неймовірним.

Почався новий навчальний рік з новими клопотами і проблемами, а тому я зателефонувала Енн Мак-Аллен аж у грудні 2003 р. Вона погодилася приїхати на два дні у квітні, оскільки в її робочому графіку багато подібних поїздок.

Почався підготовчий період. Енн запропонувала ряд тем, з яких я вибрала ті, що видалися мені найбільш актуальними для вчителів нашого району. Мої учні теж розпочали підготовку. Готували реферати про видатних людей англомовних країн, проводили репетиції сценок із шкільного життя, віршів та пісень англійською мовою.

І ось, коли вже майже все було готово, трапилося нещастя. Мій чоловік переніс складну операцію на серці у Львівській обласній лікарні 31 березня, і мені довелося піти у відпустку по догляду за ним. Коли я подзвонила Енн, у неї вже були квитки на поїзд. Я була в розпачі, але Енн із розумінням поставилася до моїх проблем і сказала, що може приїхати у травні, якщо я не передумала. Отож ми перенесли зустріч на 6–7 травня. Найважче було владнати практичні питання щодо транспорту і т. ін. Але тут на допомогу прийшов завідувач районного відділу освіти Остап Йосипович Слабінога, який надав значну допомогу в ході підготовки зустрічі.

І от настав довгоочікуваний день. Поїзд запізнився на півтори години, а тому коли ми приїхали з Івано-Франківська в Рожнятів, у методкабінеті на нас уже чекали вчителі англійської мови нашого району. Разом з Енн прибув також її чоловік, Майкл Поллард, який викладає в Києво-Могилянській академії. Його презентація «Усне мовлення на уроках англійської мови» справила на присутніх незабутнє враження. Моє серце наповнювалось радістю, коли я бачила щасливі усмішки на обличчях наших учителів. Адже так нечасто випадає їм нагода поспілкуватися з носіями мови, яку вони викладають, та ще й з такими доброзичливими і компетентними, як Енн і Майкл.

Енн також провела свою презентацію «Вивчення англійської мови на початковому етапі» в інтерактивній формі. Вчителі виступали в ролі учнів, і це їм дуже сподобалось. Енн застосовувала багато ігрових форм роботи з використанням пісень, віршів. Приємно відзначити, що серед учителів району була присутня і Алла Сагайдак, вчителька англійської мови Брошнівської ЗОШ I–III ступенів, яка стала національним переможцем програми TEA 2004 року і влітку поїде на стажування до США. Ми часто спілкуємося з нею, і вона, як ніхто інший, розуміє мене й підтримує мої ініціативи.

Американські гості залишили нашим учителям багато роздаткового матеріалу. Всі вони в подарунок одержали англомовний журнал «Forum», а під час проведення імпровізованої лотереї щасливчикам дісталися книги з методики, словники.

Гості оглянули Рожнятів. А наступна їхня зустріч була в селі Ясень, де вони побували в об-

ласному дитячому санаторії ім. Андрея Шептицького, в місцевій церкві, у старовинному млині, в музеї Івана Вагилевича (одного з представників «Руської трійці»), вклонилися його пам'ятнику. Енн і Майкл були вражені красою Карпат: свіжа зелень весняних краєвидів дивовижно контрастувала із засніженими вершинами гір. Провести екскурсію в селі Ясень мені допомогли вчителі місцевої школи. До речі, по дорозі до санаторію ми проминули село Небилів, звідки більше сотні років тому розпочалася еміграція українців на американський континент. Іван Пилипів та Василь Єленяк були першими українцями, що емігрували до Канади.

Наступного дня відбулася зустріч американських гостей з рожнятівськими школярами та дирекцією і вчителями школи. Учні 6, 8, 9 і 11 класів підготували вірші, пісні, гумористичну сценку із шкільного життя. Потім вони взяли участь у навчальних іграх під керівництвом американських друзів. Велике враження на гостей справив спів учительки школи Олександри Попович, пісня якої була їм зрозуміла і без перекладу.

Два дні промайнули як одна мить, і ось я вже проводжаю Енн і Майкла. Ми попрощалися як справжні друзі на вокзалі в Івано-Франківську. Через кілька днів ми отримали фотографії від наших гостей і листівку з подякою за гостинність. Мої учні

дуже хвилювалися, чи сподобався їхній виступ американським друзям, а тому з великою радістю читали схвальні відгуки про себе. Ця зустріч дала їм більше, ніж цілий ряд традиційних уроків. Вона стала також важливою подією для вчителів і дирекції школи, яким інколи так важко здолати стереотипи традиційної педагогіки. Я думаю, що ніхто не залишився байдужим, спостерігаючи невимушене спілкування учнів з американськими викладачами. Хотілося б, щоб такі зустрічі стали для нашої школи звичними, і сподіваюся, що з допомогою колег мені вдасться втілити цю мрію в життя.

Хочете перемогти — змагайтеся!

Валентина ШВИДКА,
вчитель англійської мови СЗШ № 22 з поглибленим вивченням іноземної мови м. Дніпропетровська, випускник програми «Українсько-американські премії за досягнення у викладанні»

Три роки поспіль я брала участь у престижному міжнародному конкурсі «Українсько-американські премії за досягнення у викладанні». З третього разу мені пощастило стати національним переможцем, виграти персональний комп'ютер для школи і можливість особисто протягом 7 тижнів пройти стажування у державному університеті штату Монтана.

Два місяці стажування у США – мрія багатьох українських учителів англійської мови. Для мене – це справді важливий момент у житті. Нам дуже пощастило з групою, що складалася з енергійних, обдарованих учителів з різних міст і сіл України: з Одеси, Харкова, Києва, Севастополя, Запоріжжя, Марганця, Курахового (Донецької області), Чернігова. Всі вони професійно зацікавлені у розвитку національної освіти.

Наша подорож почалася зі столиці США – Вашингтона. Ми побачили Білий Дім, меморіали Лінкольна і Джефферсона, відвідали Капітолій і були запрошені до Посольства України в США. Знайшли ми також у Вашингтоні куточок України: пам'ятник Т. Г. Шевченку.

За тиждень праці вчителі знову відчули себе студентами: слухали лекції, брали участь у дискусіях та різних тестуваннях. Праця в групах здружила нас із колегами з Азербайджану, Вірменії, Грузії, Киргизії, Казахстану, Росії, Туркменистану, Узбекистану.

У штаті Монтана нам читали лекції з англійської мови, літератури, громадянської освіти, економіки, управління і права, історії, проводили комп'ютерні курси в державному університеті.

Ми активно працювали на всіх заняттях, практикумах, підвищуючи професійну майстерність і загальну ерудицію.

Після занять для нас організовували культурні заходи. Ми стали свідками святкування Дня Незалежності, були присутні на родео (неабиякій американській гордості), на параді, що закінчився яскравим феєрверком. Чотири дні, проведені в національних парках – Льодовому та Єллоустоун, були дуже захоплюючими. Ми бачили гарячі джерела, гейзери, диких тварин – ведмедів, бізонів, оленів – у природному середовищі, дихали свіжим гірським повітрям, плавали в гірській річці.

Місіс С'юзан Рідер на моєму уроці «Тваринний світ України та Флориди»

Місіс Рідер спілкується з учнями СЗШ № 22 м. Дніпропетровська

Протягом усього стажування наші трудові будні переривалися надзвичайно цікавими екскурсіями, наповнювалися змістовним відпочинком. Ніколи нам не забути трьох днів, проведених у Нью-Йорку. Це – місто-казка, місто-мрія.

Хіба думали ми про те, що побачимо нічний Бродвей, статую Свободи, проїдемося в нью-йоркському метро. Географія нашої подорожі була дуже широкою – 5 штатів: Нью-Йорк, Вірджинія, Вайомінг, Південна Кароліна і Монтана. Але найголовніша подія, я вважаю,– участь кожного учителя у конференції в Північній Кароліні, де ми представляли нашу рідну Україну, місто і школу. Там ми провели презентацію, плідно працювали за круглим столом, обговорюючи нові методи і технології викладання. Багато часу використали для обміну досвідом з американськими колегами, дивилися й обговорювали фільми, книжки, працювали в бібліотеках, збирали нові цікаві матеріали для застосування на уроках у наших школах.

Дуже цікавими й пізнавальними були зустрічі, спілкування зі звичайними американцями в них удома, в музеях і просто на вулицях та в парках.

Додому повернулися зі змістовними матеріалами, сповнені творчих ідей, планів, проектів і надій. І дуже хочеться хоча б частку побачити, здійснити у рідній школі!

Завдяки цій програмі СЗШ № 22 отримала сучасне технічне обладнання, методичну літературу.

Після цього наша школа взяла участь у конкурсі, перемога в якому дала можливість приймати у себе вчительку історії з Америки.

Протягом 21 року місіс С'юзан Рідер прагнула повністю розкрити потенціал своїх учнів у вивченні американської історії і вдосконалювала викладання свого предмета. Щоб здобути новий досвід, вона впродовж трьох тижнів подорожувала в найвіддаленішому куточку Європи – Україні.

Її поїздка почалася задовго до того, як вона ступила на борт літака, що крізь 5600 миль 20 жовтня домчав її з Флориди до України. Минулого року місіс Рідер уперше почула про стипендію Фулбрайта, нагороду для вчителів. Зацікавившись перспективою подорожі до іншої країни і вивчення її системи освіти, місіс Рідер подала документи на конкурсний відбір, який був дуже складним: учителі повинні були здобути титул «Учитель року» та служити в державних, національних чи міських комітетах.

До того, як її повідомили про позитивний результат, місіс Рідер заповнила безліч бланків, написала твори і провела численні зустрічі в державному департаменті.

У місіс С'юзан був певний досвід щодо регіону Євразії: ще в коледжі вона вивчала російську історію та географію. Як учитель історії вона завжди тримала нас у курсі подій світу. Готуючись до поїздки, місіс Рідер спілкувалася з українськими колегами, з якими вона зустрілась під час відвідування ними старших американських шкіл цього літа.

С'юзан Рідер зауважила, що вона сподівається завдяки подорожі допомогти своїм учням краще зрозуміти культуру, систему освіти, політичну систему України, а українським учням – відповідно Америки. За місяць перед від'їздом місіс Рідер розпочала «Український проект»: її учні приносили листи і подарунки українським школярам. Повернувшись додому з листами від українських дітей, які зацікавилися листуванням з американськими підлітками, місіс С'юзан сказала: «Їм дуже цікаво знати про американську старшу школу».

Про місто Дніпропетровськ, де перебувала, вона відгукнулася так: «Це прекрасне місто з дуже великодушними і привітними людьми».

Місіс Рідер мешкала у вчительки місцевої школи і мала нагоду як відвідувати уроки, так і проводити їх у середній спеціалізованій у вивченні іноземних мов школі № 22. С'юзан зауважила, що українські учні «дуже поважні» і мають велике бажання вчитися. Крім того що діти вільно розмовляють англійською мовою, вони з другого класу вивчають також українську, німецьку та французьку мови.

Цікавою і різноманітною була програма, яку ми підготували для заокеанської колеги. Це і спільні уроки, зустрічі з учнями, і заходи, на яких ми обмінювалися досвідом, екскурсії, спілкування з учителями в обласному інституті післядипломної педагогічної освіти. Все це було корисним і незабутнім для вчителів, учнів і, сподіваємося, для нашої гості.

Я вдячна організаторам і керівникам програми за набутий досвід, приємні спогади, подорожі. Запрошую всіх учителів брати участь у конкурсі.

Шановні колеги, не лякайтесь труднощів і пам'ятайте: **«Ви не переможете, якщо не почнете змагатися»**.

Американський щоденник
(американська освіта очима українського директора школи)

(Закінчення. Початок у № 19–20)

Віктор ГРОМОВИЙ,
директор гімназії ім. Тараса Шевченка м. Кіровограда (Єлисаветграда), випускник програми «Партнери в освіті – 2002»

18.10.2002. Elk Horn Community School, штат Айова

- У сільській школі на 300 учнів (у містечках навколо живе 2 тис. осіб) є дві спортивні зали (одну добудували нещодавно, витративши $3 млн).
- Цей навчальний заклад є нетиповим для США об'єднанням двох шкіл – старшої і початкової. Тут є супервайзер, який вирішує фінансові питання та контактує з громадськістю, і два директори, які організовують навчальний процес.
- Школа автоматично щороку отримує $4,7 тис. на одного учня від штату. Якщо потребує більше, її дофінансовують з місцевого бюджету.
- Діє єдина освітня телекомунікаційна система штату Айова (у кожній школі штату є спеціальний клас з відеокамерами і моніторами, який дає можливість дистанційного контролю відвідування уроків у будь-якій школі штату).
- Зарплата вчителя $32 тис. у рік, супервайзер отримує $80 тис.
- Реалізація ідеї «прозорості» в архітектурі школи (скляні стіни класів та кабінетів). Найбільше враження на нас справив зовсім прозорий кабінет супервайзера і секретаря.
- Надзвичайно високий рівень комп'ютеризації (1 комп'ютер – 3 учні).
- Є кімнати для індивідуальної роботи з відстаючими учнями та учнями з особливими потребами.

Комуна (місцева громада) обирає шкільну раду на три роки. Шкільна рада наймає суперінтенданта, а той добирає директорів шкіл та вчителів (є спеціальна форма для щорічної оцінки роботи суперінтенданта членами шкільної ради).

Із написів на стінах класів:

You never get a second chance to make a good first impressions. (У тебе ніколи не буде другого шансу справити добре перше враження.)

One voice can make a song. One life can change the world. (Один голос може «зробити» пісню. Одне життя може змінити світ.)

Be yourself. You're the only one who can do it right. (Будь собою. Ти єдиний, хто може зробити це правильно.)

«Світлофор» на дверях класів початкової школи

Виходити з класу можна тільки по одному хлопчикові чи дівчинці. На дверях висять знаки Girls Boys, один бік червоний, другий – зелений. Коли виходиш, перевертаєш із зеленого на червоний. Увійшов – знову поверни «світлофор».

Є ідея!

Інформація про домашнє завдання для відсутніх на уроці складається у спеціальному місці кабінету класу. Якщо учень відсутній, учитель заповнює спеціальний аркуш, у якому вказується його прізвище, дата пропущеного уроку і домашнє завдання. Учень (або хтось із його батьків) сам повинен взяти це повідомлення. Це вже його відповідальність, тож за такої системи учень не має підстав сказати: мене не було на уроці, я не знав, яке домашнє завдання.

19.10.2002. Ельк Горн: село і люди

- У селі (вони його називають містом) мешкає всього 700 осіб, переважно вихідці з Данії. Поряд є ще одне датсько-американське поселення.
- Для певного колориту вони придбали в Данії справжній млин XIX століття, перевезли його в Америку і зробили символом свого поселення. Це коштувало $33 тис. Млин став місцевою туристичною Меккою (сюди водять екскурсії, у ньому зробили музейний магазин із сувенірами, одягом і навіть їжею з Данії).
- Данську мову в школі не вивчають (відбулась американізація поселення), але всюди розвішені данські прапори, є музей данських емігрантів, данський млин, «бабусин будинок», місцевий ресторан з данськими стравами на сніданок... Вони – американці, але з данським колоритом.
- Сільський музей данських емігрантів оснащений за останнім словом музейної моди і техніки (є автоматичні двері, заїзд для інвалідів, ліфт і т. ін.). Є дитячий куточок, мініатюрна церква, сувенірна крамничка і навіть дослідницький центр, у якому можна відстежити своє генеалогічне дерево.
- У селі два басейни, два парки, дві церкви, автозаправка, крамниці, Будинок для людей похилого

віку, ідеальні дороги, будинки з картинки і супершкола.
- У будинку господаря, який запросив нас на ночівлю, є дві ванни, сучасний комп'ютер, стильні меблі... Оскільки він є директором Будинку для людей похилого віку, плата за проживання в ньому символічна. Живуть удвох з дружиною, мають два автомобілі, собаку-долматинця...
- Є волонтери, які надають послуги людям похилого віку, школярі влаштовують для них концерти. Ветерани ж, у свою чергу, приходять до школи розповісти про Данію, переселення, Другу світову війну тощо.

Шкільний автобус

Коли він зупиняється, збоку автобуса відкривається знак «Стоп», і всі автомобілі з обох боків дороги зупиняються на узбіччі, доки він не поїде далі. Безпека дітей гарантується ще й тим, що автобус особливої форми, як правило, жовтого кольору, що означає: «Обережно, діти!»

21.10.2002. Візит до Conestoga Elementary School (школи з чорним відтінком)

- Як «характер людини пізнається з дрібниць», так і атмосфера школи складається з дрібниць. Я пересвідчився, що в цій школі справді існує «дитиноцентрований освітній простір» тільки тоді, коли її директор зупинилася разом з нами біля дверей, щоб пропустити дітей, які йшли коридором (у нас, як правило, зупинили 6 клас, щоб діти пропустили гостей школи).
- Школа в «бідному» афроамериканському кварталі Омахи, але рівень технічного оснащення нічим не відрізняється від «білих» шкіл.
- Школа – лідер у комп'ютерних технологіях навчання. Є спеціальна посада для ведення такої роботи, виділяється грант на придбання техніки...
- Уже в початковій школі дітей вчать економіки та бізнесу. Є своя учнівська громада, своя шкільна «валюта».
- Цікава модель одномісної парти (стіл і стілець разом, під стільцем поличка для сумки, під кришкою стола – контейнер для книжок та приладдя).
- Малесенькі класи (до 15 учнів).
- Спеціальні програми підтримки для тих, у кого англійська є другою мовою, і тих, хто має проблеми фізіологічного чи ментального характеру. Наприклад, у них теж є логопед.
- Невимушена атмосфера на уроці, наприклад, учитель може сидіти разом з учнями на підлозі.

21.10.2002. Засідання ради з питань освіти шкільного округу м. Омаха

- Привітання дітей перед початком засідання нагадує нам традиції радянської школи: «монтаж» у виконанні юних «піонерів» Середнього Заходу.
- 9 членів ради голосують персонально шляхом «перекличкі».
- Рішення приймаються одноголосно, але нам пояснили, що гострі дискусії проходять до засідання.
- Домінанта громадського органу управління освітою підкреслена навіть в оформленні центрального офісу шкільного округу (на почесному місці портрети членів ради, портрети голів ради за минулі роки та ін.).
- «Дитиноцентризм» у дизайні коридорів офісу суперінтенданта та шкільної ради.

22.10.2002. День студента для старшокурсників Академії фінансів UNO

– учать, як влаштовуватися на першу роботу (пройти інтерв'ю тощо);
– демонструють, як проводити «ice breaker» (гру, яка дозволяє перезнайомитися, здолати бар'єри).

Зустріч з віце-канцлером університету Дереком Хофсоном

Інформація для роздумів:
- Одна з проблем освіти – наплив іноземців, діти яких не знають англійської (особливо іспаномовних).
- Університету Небраска в Омасі 94 роки. Це державний університет, який понад 50 % фінансування отримує з державного бюджету (плата за навчання тут порівняно невелика, $2500 на рік).
- У сільських районах є проблема з учителями, зокрема іноземних мов, але, скажімо, в Айові ми бачили клас для дистанційного навчання, тож техніка допомагає вирішити цю проблему в масштабах штату, діти в будь-якому випадку не залишаться без уроків з того чи іншого предмета.
- На різних факультетах університету навчається понад 1 тис. зарубіжних студентів.

Вивчення іноземних мов у США

Чому, наприклад, в Америці є інтерес до вивчення японської мови? Японія конкурент і діловий партнер. До того ж японський уряд має гроші для того, щоб стимулювати цей процес.

Іспанську ж мову вони змушені вивчати, бо «іспаномовне море» поступово накочується на Північну Америку і їм необхідно якось реагувати на виклик «іспанізації» США.

23.10.2002. Зустріч зі студентами UNO

Головна ідея, яку прагнуть донести до свідомості студентів викладачі: «Ви майбутні ***лідери*** нації, від вас залежить, яким буде світ. Учіться бути лідерами, вчіться бути толерантними».

В університеті Небраски під час Дня випускника школи нам показали діючу комп'ютерну систему тестування з дистанційними пультами (діти натискають номер запитання на пультах, схожих на дистанційки телевізорів). Це дуже швидкий спосіб провести змагання і визначити його переможця.

24.10.2002. Пошук снайпера

Головна тема всіх випусків новин упродовж цього місяця – пошук серійного снайпера, який з жовтня тероризує Вашингтон та його околиці (він уже вбив десяток людей). Добре, що ми звідти виїхали до Омахи 4 жовтня. Сьогодні вранці нарешті

повідомили про арешт одного з підозрюваних, можливо, тепер «епопея» з пошуком і психоз навколо цього закінчаться.

Візит до Crestidge International Magnet School (початкова школа)

- Всюди висять глобуси, є експозиція з сувенірами з різних країн світу, на порозі лежить килим – карта світу...
- Є «занурення» в той чи інший предмет, коли його вивчають по кілька годин.
- Це школа-магніт для дітей різних національностей, у якій організовують «міжнародну активність» з тим, щоб учити жити разом з представниками різних національностей, учити і співпрацювати...
- На уроці в 1-му класі ми побачили маму-волонтерку, яка прийшла допомагати вчителеві проводити урок малювання (роздає папір, фломастери, збирає учнівські роботи, прибирає розлитий клей тощо).
- На 327 учнів у школі працює 50 учителів. Кількість учнів у класі від 14 до 23 (середня кількість учнів у класі – 20). Є персонал підтримки (вчителі, які ведуть індивідуальні заняття з читання тощо).
- Вчителі цієї школи сповідують ідеї глобальної освіти («global study»).
- Оформлення класів та коридорів має «інтернаціональний колорит» (прапори різних країн, постери, стенди, малюнки дітей).
- У кожному класі є боксики з саморобками дітей.

День ООН

Учні готували короткі розповіді про створення ООН, скомпонували спільну «стрічку миру», окремі частини якої робили в класах. Кожна ланка стрічки має напис із побажанням миру, який відображає головну ідею «ланцюга єднання» – вчитися жити разом попри різницю в національному походженні, релігії тощо. У повітряні кульки діти поклали стрічки з написом «Let peace fly» (хай летить мир), власним побажанням і адресою школи на звороті. Це дійсно блискуче завершення свята: діти надувають 400 повітряних кульок, у які вкладають побажання миру (нас теж попросили написати свої побажання), а потім запускають у повітря.

Прихід гостей педагоги школи теж використали для «глобальної освіти» дітей (ми давали бліц-інтерв'ю у класах).

Написи на стінах класів та в учительській:

«Твоя мама тут не працює, прибирай за собою сам».

«Розум як парашут, краще працює, коли він відкритий».

«Якщо ми не моделюємо те, чого вчимо, ми вчимо зовсім іншого» (If we don't model what we teach, we are teaching something else.)

«Якщо ти робиш те, що ти завжди робиш, ти завжди там, де ти є» (When you do what you've always done, you'll be where you've always been.)

- Творче завдання в 1-му класі: «Якби я був жучком, то хотів би мати ... лапок, ... очей, вони були б такого кольору...» (Так не тільки розвивається фантазія, а й мимоволі діти вчаться лічити, розрізняти кольори, малювати, клеїти тощо.) Спочатку вони пишуть на аркуші паперу «параметри» жучка, а потім малюють його.
- Багатофункціональність шкільних приміщень (спортивна зала є одночасно й актовою залою, і їдальнею).

Дрібні деталі в роботі вчителя початкової школи

Один учень розв'язує приклади, пишучи на плівці вимкненого кодоскопа, решта – в зошитах. Потім кодоскоп вмикають і перевіряють, як виконали завдання. Хто розв'язав приклад – встає.

Учитель запитує учня, який увесь час тягне руку: це справді хороше запитання?!

«Білий сніг на зеленому листі»

А 23–24 жовтня в Омасі почалася справжня зима з морозом і снігом. Такого тут не було з 1908 р.

25.10.2002. Американські музеї

- У приміщеннях музеїв (чи то переобладнаний під музей залізничний вокзал, чи будинок генерала Крука) можуть проходити різні урочистості, наприклад весілля. Так вони заробляють додаткові кошти.
- Музеї мають спеціальні програми і спеціально обладнані класні кімнати (деякі з них у ретростилі) для навчання школярів. Щоправда, багато наших сучасних класів є для них «музейними» реліквіями.
- Оригінальність у реалізації тих чи інших ідей.
  - Як ушанувати земляка-президента? (Джеральд Форд родом з Небраски.)
  - Посадити алею троянд на місці будинку, де він колись народився, зробити арку і спеціальний будиночок-стенд (натискай кнопку і слухай його голос).

26.10.2002. Аеропорт Омаха. Лечу до Вашингтона

Я прибув у США не як усі (з Японії і запізнившись на 4 дні) і їду не як усі – за 20 днів до закінчення програми. Але іншого варіанту бути не може, серйозно захворів мій син Артем і, сподіваюсь, моя присутність вдома допоможе йому стати на ноги. Позитивні емоції йому зараз вкрай потрібні.

Деякі з моїх колег були здивовані, що працівники American Councils за один день вирішили всі питання з відправкою мене назад в Україну. Це Америка, тут розуміють, що таке гуманізм, і в таких ситуаціях значно легше знайти співчуття і бажання допомогти від «чужих», ніж просто добре слово від «своїх».

Thank you, America!

До речі, до аеропорту мене віз «Happy cab» (назва таксі).

Глобальне село

Ще раз пересвідчуюся, що світ дуже тісний. Поруч зі мною в літаку з Омахи на Вашингтон летить Мішель Велч Гаррен, яка зараз працює в American Councils, а до цього працювала півроку в Кіровограді. Вона знає добровольця Елоїку

Фостер, яка два роки працювала в моїй гімназії, навіть була в неї на весіллі.

«Я вам не скажу про всю Одессу...»

25 днів у США достатньо для того, щоб зануритись у їх освітню реальність.

Я не знаю ситуації в освіті в усіх 50 штатах, але побачив на власні очі, що у штатах Вірджинія, Небраска та Айова з освітою все гаразд.

Проблеми є й тут, але «нам би їх проблеми». Ми й маємо схожі проблеми з низькою мотивацією чи неадектавною поведінкою частини учнів... Ці проблеми важко вирішувати і у США, і в Україні. Нам би їхні можливості (інтелектуальні, матеріальні, організаційні) для вирішення цих проблем. Але якби нам тільки ці проблеми, ми б концентрувалися на їх вирішенні, та в нас є проблеми, які навіть уявити не може американський учитель чи директор школи.

В Америці є головне, що дозволяє успішно вирішувати будь-які проблеми – відповідальне суспільство і місцеві громади, які беруть участь у процесі виховання. Ніхто підлітку пляшку пива не продасть, ніхто «чорнуху» на TV-екран не допустить...

Не тільки у великих містах, а й у невеличких «селах» та містечках реально існує розвиваюче освітнє середовище, яке починається з «сільського» музею і розширюється до глобальних масштабів завдяки інтернету, який є і в кожній сільській школі, і, як правило, в кожній оселі.

Сама система управління освітою через шкільні ради стимулює громадськість до реальної участі у вирішенні всіх проблем організації шкільництва в даному шкільному районі. Усе це множиться на волонтерство, яке в американців «у крові».

27.10.2002. Я лечу, я лечу...

У Європі вже новий день, майже перша година ночі. Я весь день лечу і їм, лечу і їм... Відразу перевів стрілки годинника в момент старту у Вашингтоні: хочу швидше звикнути до європейського часу.

Які молодці американці, вони підійшли до ситуації надзвичайно чуйно і по-діловому, вони не тільки миттєво вирішили всі питання з моїм достроковим вильотом, а й навіть запитали, чи є гроші на таксі, щоб переїхати з одного аеропорту у Вашингтоні в інший. Це задоволення коштувало $50, які, на мій подив, повернули в Київському офісі American Councils.

Ніколи не забуду тост Мішель за здоров'я сина в літаку з Омахи у Вашингтон (подавали шампанське з полуницями) та напутнє слово Мері Лінн («Ми будемо молитися за видужання Вашого сина»), які так контрастували з деякими репліками моїх українських колег: «Так це ж вам доведеться повертати частину стипендії?!» Знову мимоволі думаєш, якими є ми, і які вони. На жаль, і в цьому випадку порівняння не на нашу користь.

27.10.2002. Атлантика

«Кому що, а курці просо...»

Складається враження, що деякі українські учасники програми приїхали, щоб пробігати шість тижнів по розпродажах, а після приїзду затовари-ти всі лавки в містечку, де вони проживають... Це теж цікаве і корисне заняття, але воно зовсім не стосується «громадянської освіти». Цим людям слід було шукати якусь програму підтримки малого бізнесу. Звичайно, у них є мотивація до «шари», але чому «сплять» і не беруть участь у конкурсному відборі ті, кому це справді потрібно?!

Були й ті, хто приїхав, щоб наїстися на «всю оставшуюся жизнь» або якось «вискочити» заміж хоч за поганенького, але американця...

Щось негаразд із системою відбору, якщо такі «кадри» успішно «просочуються» до освітніх програм.

27.10.2002. 7.30 ранку за середньоєвропейським часом. Y€$!

В Німеччині я вже вчетверте за 2002 рік. Боже, як фантастично виглядає нічний Франкфурт з борту літака! (башта, хмарочоси, вуличне ілюмінація – море вогнів).

У польоті прочитав статтю з журналу «Midwest express magazine» (sept/oct, 2002) про проблеми електронної грамотності, Е-навчання та про пов'язані з цим питання фінансового забезпечення школи. Цей журнал був на борту літака компанії «Midwest express», яким я летів з Омахи до Вашингтона. Ось так і слід просвіщати «пересічних громадян», ненав'язливо «занурювати» у шкільні проблеми тих, хто має гроші на авіаперельоти!

В аеропорту Франкфурта побачив рекламу одного з банків у вигляді напису: «Y€$!» Усі три мої цьогорічні освітні подорожі якраз і вписуються в абревіатуру Y€$ (Японія, Нідерланди, США).

Так у США в мене народилася ідея назвати цикл занять з порівняльної педагогіки – «Шкільна освіта Японії, Західної Європи та США» – короткою назвою, яка складатиметься з умовних позначень грошових одиниць цих країн – «Y€$!»

Абревіатура «Y€$!» дуже влучно характеризує зміст того, що я хочу сказати, бо, по-перше, я прагнув підходити з оптимістичною гіпотезою до «чужої грамоти», сам для себе сказав «так» японській, західноєвропейській та американській освіті, з тим щоб навчитись у японців, американців чи голландців, як не втратити Україну. У вивченні закордонних освітніх систем «позиція», яка зводиться до заперечення і несприйняття іншої освітньої реальності («ні»), не підходить, бо «на нет и суда нет»;

по-друге, наші зарубіжні колеги мають усі підстави, щоб вигукнути «Yes!» з огляду на колосальні досягнення, особливо останнього десятиліття (чого, на жаль, не скажеш про нашу освіту);

по-третє, умовні позначення грошових одиниць прогресивних країн доречні, бо гроші є чарівником № 1 всюди, й у сфері освіти також...

«Y€$!», адже, хоч як це прикро, сучасна освіта стала привілеєм багатих націй, в освіті якщо не все, то багато чого вирішують гроші, принаймні, це справедливо стосовно новітніх технологій.

27.10.2002. 14.00 за київським часом. Я в Україні.

Це моя країна, і нікуди мені від неї не втекти...

Конотоп — Хелена. Крок довжиною у 7 років та 7000 миль

Ігор ЯКУШЕВ,
учитель англійської мови Конотопської гімназії, випускник програми «Українсько-американські премії за досягнення у викладанні – 1997»,

Ірина ЯКУШЕВА,
учитель англійської мови Конотопської гімназії, випускниця програми «Українсько-американські премії за досягнення у викладанні – 2002»

З перших кроків свого життя, спочатку в статусі багатопрофільного ліцею, а згодом Конотопської гімназії, педагогічний колектив навчального закладу цілеспрямовано працював над розвитком міжнародного співробітництва, накопиченням досвіду спілкування з представниками освітньої галузі країн Європи й США та учнівською молоддю цих країн.

У 2003 р., як навчальний заклад, де працюють два національні переможці програми «Українсько-американські премії за досягнення у викладанні англійської мови та країнознавства», Конотопська міська гімназія подала заяву до American Councils на участь у спільному освітньому проекті, присвяченому Другій світовій війні під назвою «Східний фронт зустрічається з Західним. Друга світова війна». Метою проекту є проведення зустрічей з ветеранами війни, запис спогадів, збір відео- та фотоматеріалів для оформлення музейних експозицій та видання збірника спогадів ветеранів англійською та українською мовами.

Цей проект був визнаний одним з найкращих і став переможцем. Партнером гімназії в реалізації даного проекту була визначена старша школа Хелена, штат Монтана. Терміни обміну учнівськими делегаціями встановлено такі: у жовтні 2003 р. 10 гімназистів, які перемогли у відбірковому конкурсі, протягом трьох тижнів перебувають у США, у квітні 2004 р. вони приймають групу американських учнів.

Може здатися, що шлях до реалізації цього проекту був надто легким, але ми йшли до цього цілих сім років.

Квітень, 1997 р. Ігор Якушев, учитель англійської мови Конотопської міської гімназії, та Шон Денайт, учитель літератури старшої школи Едісон, Маямі, штат Флорида, стали національними переможцями українсько-американської програми «Українсько-американські премії за досягнення у викладанні англійської мови та країнознавства».

Липень, 1997 р. Обидва вчителі зустрілися й познайомилися під час проведення Міжнародної вчительської конференції в університеті штату Делавар, США.

Жовтень, 1997 р. Шон Денайт перебував з двотижневим візитом у Конотопській міській гімназії, саме в той час і була зроблена перша спроба розпочати спільний проект між двома навчальними закладами. Результат – листування між учнями двох шкіл протягом року.

Квітень, 2002 р. Ірина Якушева, вчитель Конотопської міської гімназії, учасник проекту Асоційованих шкіл ЮНЕСКО, та Джім Шульц, учитель біології старшої школи Хелена, штат Монтана, стали національними переможцями програми «Українсько-американські премії за досягнення у викладанні англійської мови та країнознавства».

Липень, 2002 р. Обидва вчителі зустрілися й познайомилися під час проведення Міжнародної вчительської конференції в університеті штату Південна Кароліна, США.

Серпень–лютий, 2002 р. Обговорення та робота над спільним проектом під назвою «Східний фронт зустрічається з Західним. Друга світова війна», що й став переможцем конкурсу «Шкільні обміни».

Нарешті 5 жовтня 2003 р. спільний проект, що об'єднав учителів та учнів старшої школи Хелена і Конотопської міської гімназії, почав діяти.

Після довгого перельоту наша група нарешті ступила на землю Монтани. У приміщенні аеропорту в Хелені нашу делегацію зустріла група американців, які тримали американський та український прапори й тепло вітали нас доброзичливими усмішками. Це були школярі, їхні батьки та вчителі – всі учасники шкільного обміну.

Наступного дня українська делегація прибула до школи, де її зустрів завуч Джон Мак Кей. Він показав гостям приміщення школи, класи й кабінети. Після цього діти мали обрати предмети, які вони хотіли б вивчати під час гостювання. Це завдання виявилося нелегким, адже в списку було багато предметів і більшість із них викликала зацікавленість. Містер Мак Кей та вчителі містер Шульц і місіс Веарті допомогли вирішити цю проблему.

Того ж дня після обіду представниця місцевої газети «Квін Сіті Н'юз» Кеті Сігнер провела інтерв'ю з нашою групою. (Стаття в газеті за 8 жовтня 2003 р. № 20.) Завдяки цій статті українських учасників проекту почали впізнавати не тільки в старшій школі Хелена, а й на вулицях, у кафе та інших місцях столиці штату.

Для ефективнішого проведення інтерв'ю з ветеранами Другої світової війни американська сторона запропонувала технічні курси з використання мінідискових диктофонів та основ монтування відеокліпів. Протягом трьох тижнів учні працювали в складі груп, до яких входили американські та українські учні, скрупульозно проводили відеозйомки та брали інтерв'ю у ветеранів.

Одне з проведених інтерв'ю було прокоментовано в місцевій газеті «Індепендент Рекорд» (18 жовтня 2003 р.) у статті під назвою «Момент у часі, переклад є!», де розповідалося, що американський ветеран Білл Зюпан потоваришував з одним із радянських воїнів під час зустрічі на Ельбі в далекому 1945-му. Наш офіцер подарував американцю своє фото з текстом на зворотному боці. Дивно, але знадобилося близько 60 років, щоб дві дівчини з Конотопа переклали Біллу, що саме написав наш співвітчизник на фотокартці.

Місцеве телебачення також забезпечило глядачів повною інформацією про спільний проект, над яким працюють американські та українські школярі. Планується, що в результаті цього проекту історії американських та українських ветеранів вийдуть у двомовному виданні у формі книги, Web-сторінки, відеофільму або в усіх трьох формах.

Особисто Ірина Якушева виступала з презентаціями перед американськими школярами та вчителями. Метою її презентацій було надати якомога більше інформації про історію України, культуру та традиції українського народу. Школярі гімназії також залучалися до презентацій, під час яких вони співали українських пісень та виконували українські танці. Після кожної презентації всі із задоволенням відповідали на численні запитання, які були різного плану, деякі навіть досить несподівані. Було приємно помічати повагу, з якою ставились до нашої делегації як до представників незалежної держави. Наші презентації набули такої популярності, що утворилася черга зі шкіл міста, які бажали б запросити нашу групу до себе.

Під час презентацій учителі часто об'єднували класи, щоб якомога більше американських школярів могли ознайомитися з історією та культурою України. У кожній школі проводилося кілька презентацій на день. Щоразу Ірина залучала до презентацій різних українських школярів, щоб кожен учасник програми міг виступити перед американськими дітьми.

Не можна не сказати про той інтерес і повагу, з якими приймали нас у різних школах! І виявлялося це незалежно від віку дітей чи класу, в якому вони навчалися. Було особливо зворушливо, коли після презентацій діти підходили до нас, щоб подякувати. Ми навіть маємо підшивку аркушів, на яких американські діти намалювали свої враження та висловили нам свою подяку.

Також запам'яталася зустріч із директором старшої школи Хелена та представниками комітету виховної роботи, на якій обговорювалось багато питань, що стосувалися наших двох шкіл та систем освіти двох країн.

Програма, що проходила в штаті Монтана, включила відвідування національного парку Єллоустоун. Усі були захоплені дикою природою Монтани, а також піклуванням людей про неї.

Звичайно, ця програма не могла б бути успішною без підтримки багатьох представників міської адміністрації та адміністрації штату. Нас приймали на різних рівнях, зокрема відбулися:

- аудієнція з губернатором штату та мером міста Хелена;
- засідання шкільного управління;
- презентація перед представниками відділу освіти штату Монтана;
- засідання міської ради Хелени;
- презентація програми перед представниками Ради міжнародних відносин Хелени;
- запрошення до Капітолію, де відбувся прийом, присвячений нашій програмі.

Та ми не були б спроможні успішно пройти перший етап проекту без підтримки Іванни Рід, директора Американських рад в Україні, та Катерини Горішної, координатора програм обміну, які професійно керували процесом підготовки нашої подорожі.

Декілька місяців щотижневого листування та хвилюючого очікування закінчилися, коли 5 квітня 2003 р. учні та вчителі Конотопської міської гімназії, а також жителі Конотопа зустрічали групу американських школярів і вчителів зі старшої школи Хелена штату Монтана, США, учасників спільного проекту «Східний фронт зустрічається з Західним фронтом. Друга світова війна». План проведення роботи був розроблений вже задовго до цієї дати, і тепер настав час для його реалізації. Наступного дня директор гімназії Т. М. Шерудило привітала гостей згідно з українськими традиціями, після чого групі американців було запропоновано екскурсію гімназією з відвідуванням кабінету ЮНЕСКО та Музею Другої світової війни. Експозиція музею, що міститься в одній з рекреацій гімназії, включає численні фотокартки, статті з газет воєнних часів, документи та інші матеріали. Цей музей було створено в рамках реалізації спільного проекту, і гімназисти проводять екскурсії музеєм не тільки для учнів гімназії, а й для учнів інших шкіл міста. Під час перерв щораз більше школярів проявляють інтерес до подій Другої світової війни та уважно читають матеріали експозиції.

Метою й ключовим моментом проекту було проведення інтерв'ю з українськими ветеранами війни. Для того щоб американським учням було легше сприймати інформацію про події, що відбувалися в Україні під час війни, учителі історії гімназії підготували урок «Події Другої світової війни на території України». До того ж координатори американської групи Джим Шульц і Нікі Віарті рекомендували учасникам перед поїздкою до України читати книжки «Бабин Яр», «Друга світова війна». У свою чергу, ми включили до плану прийому відвідування Конотопського Меморіалу Слави, поїздку до Спадщанського лісу з його «Музеєм партизанської слави» та партизанськими землянками недалеко від Путивля. У Києві американські та українські учасники проекту побували в Музеї Великої Вітчизняної війни та відвідали Меморіал Бабиного Яру. Було організовано чотири зустрічі з ветеранами для проведення інтерв'ю, щоб надати змогу всім учасникам проекту почути розповіді та спогади ветеранів. Проведені заходи сприяли тому, що як українські, так і американські діти по-іншому стали сприймати події Другої світової війни. Жахливі факти, пов'язані з жорстокістю та знущаннями нацистів, а також героїчні вчинки радянських людей викликали сльози на очах. Спілкування з безпосередніми свідками цих історичних подій дало змогу краще взнати недавню історію, відчути її реальність. Представники двох поколінь посадили дерева надій, що символізували прагнення молодих людей шукати цивілізованих шляхів вирішення політичних проблем.

Ми також вважали за необхідне представити нашим американським друзям культурні традиції та звичаї України. Був організований концерт гімназистів, уроки історії України, фольклору, на яких американці ознайомилися з нашими популярними народними танцями й піснями. Перед самим святкуванням Великодня американці вчилися виготовляти писанки, відвідали церкви, собори та монастирі. Гості були приємно вражені експонатами Музею мистецтва в Диканьці, Музею української кераміки в Опішному, Київського мистецтвознавчого музею, Музею української архітектури в Пирогові. Нікого не залишили байдужим й опера «Євгеній Онєгін» Чайковського та внутрішній дизайн Театру опери і балету ім. Тараса Шевченка.

Іншою важливою частиною програми було представлення американської культури українським учням. Наші гості давали презентації не лише вчителям та учням гімназії, а й учням шкіл № 2, 3, 5, 12 та вчителям англійської мови міста (близько 75 осіб). Їхні блискучі виступи сформували в українських школярів загальне уявлення про культуру й традиції США. Усі без винятку були вражені документальними фільмами, представленими Кевіном Конноллі. Один з фільмів був своєрідним звітом про першу частину проекту, пов'язану з перебуванням українських учнів у штаті Монтана. Інший фільм представив участь Кевіна в лижних змаганнях. Це є добрим прикладом того, як вирішується в США проблема фізично обмежених людей. Фільми викликали жвавий інтерес, і до останнього дня перебування в Конотопі Кевін був надзвичайно популярною особою.

Ми об'єднали всі наші творчі можливості задля того, щоб наповнити кожну мить перебування американської делегації в Україні незабутніми враженнями. Загалом програма включала:

- зустріч в офісі директора гімназії;
- відвідування міської ради та зустріч з міським головою;
- концерт гімназистів;
- американську презентацію для українських учнів та вчителів;
- конференцію мас-медіа;
- екскурсію містом;
- інтерв'ю місцевій мережі телебачення;
- навчальні заняття;
- урок історії «Події Другої світової війни на території України»;
- інтерв'ю з ветеранами Другої світової війни;
- інтерв'ю з учасниками партизанського руху на Україні;
- садіння дерев;
- спортивні змагання;
- поїздку до Путивля (Спадщанський ліс, Музей партизанської слави, партизанські землянки);
- приготування до святкування Великодня;
- поїздку до Києва (Бабин Яр, Музей Другої світової війни, Музей Чорнобиля, Музей мистецтва, Історичний музей, Театр опери і балету, собори й монастирі XI ст.);
- поїздку до колиски української кераміки (Опішня);
- участь у засіданні міського дебатного клубу;
- відвідування Конотопської філії Європейського університету і презентацію американських школярів студентам університету;
- українські вечорниці.

Місцевий канал телебачення й такі газети, як «Конотопський край», «Сумщина», «Данкор» і «Лебн», давали детальну інформацію про всі вищезазначені події. Той факт, що представники наших мас-медіа двічі брали інтерв'ю у всіх учасників даного проекту (спочатку – про плани й сподівання та в кінці – про результати) підтверджує інтерес міської громади щодо його реалізації.

Ми абсолютно переконані, що це був добрий початок спільного проекту , бо маємо ще багато ідей та планів, які сподіваємось утілити в життя. Мабуть, тому наш проект отримав грант також і на 2004/05 навчальний рік. Але це вже буде інша історія...

Сільська школа й освітні програми

Ольга ШКАРУПА,
вчитель англійської мови Сухополов'янської ЗОШ I–III ступенів Чернігівської області,
випускник програми «Українсько-американські премії за досягнення у викладанні – 2000»,

У 2000 р. в Сухополов'янській середній ЗОШ I–III ступенів почали відбуватися зміни на краще. Життя учнів і вчителів щороку стає цікавішим. Усе починалося з участі в конкурсі «Українсько-американські премії за досягнення у викладанні», який є програмою уряду США та Міністерства освіти і науки України і здійснюється Американськими радами із співробітництва в галузі освіти та вивчення мов спільно з Посольством США в Україні. Ця програма проводилася для вчителів англійської мови та країнознавства США.

Після участі в 7-тижневому семінарі з підвищення професійної майстерності, що проходив у штаті Монтана, США, влітку 2000 р., і отримання навчальних матеріалів на суму 2000 доларів США як винагороди за перемогу в конкурсі, я повернулася сповнена вражень, натхнення й бажання працювати ще краще.

Ознайомившись із досвідом роботи вчителів різних країн світу, я захотіла впровадити його в процес викладання, спробувати нові форми роботи, подивитись, чи будуть вони ефективними в процесі викладання свого предмета в сільській школі. Найбільше мене зацікавила робота в освітніх проектах. На одному із засідань випускників програми ТЕА відбулася зустріч з координатором організації I*EARN в Україні Н. П. Дементієвською, яка підказала, як впровадити метод проектів у процес викладання не лише іноземної мови, а й будь-якого навчального предмета. Школа підписала угоду з Ресурсно-методичним центром «АЙОРН» і розпочала роботу в телекомунікаційних освітніх проектах. Зав'язалися стосунки з учнями різних країн світу. Учні 2-го класу щотижня отримували електронною поштою листи з м. Колтон штату Каліфорнія, в яких їхні однолітки розповідали про традиції і звичаї свого народу, про своє навчання в школі і свій вільний час. Їм допомагали листуватися «ведмедики», якими вони обмінялись на початку роботи в проекті. Наступного року в школу прилетів ще один «ведмедик» зі штату Флорида і продовжив навчання з учнями 3-го класу. Учні 5-го класу писали твори англійською мовою на тему «My Pet», малювали своїх улюбленців і надсилали роботи електронною поштою в Румунію. Учні молодших і старших класів спробували написати Cinquains – вірші англійською мовою і надіслали їх координатору проекту в Болгарію.

Учні 10-го класу попрацювали в міжнародному екологічному проекті. Вони дослідили проблему переробки й утилізації сміття, провели різні соціологічні дослідження, відвідали різні урядові заклади, поспілкувалися з працівниками екологічної служби й надіслали свої роботи координатору проекту в Македонію. Учасники проекту провели в школі для учнів середніх і старших класів екологічну конференцію та обговорили питання, пов'язані із забрудненням території села. Після конференції вони написали статтю в місцеву газету. Діти ставали активнішими в громадському житті не лише в питаннях, пов'язаних з організацією навчального процесу, а й із життям села. Учень 9-го класу взяв участь у роботі міжнародного екологічного табору в Словаччині, де підлітки з 11 країн світу обговорювали проблеми захисту навколишнього середовища. Як наслідок роботи в національному проекті «Світ професій навколо нас» з'явився список вимог учнів старших класів до педагогічного колективу з метою поліпшити організацію навчально-виховного процесу. Частину вимог урахували і вже впровадили в життя. Вчителі з розумінням поставилися до роботи учнів і намагались їх підтримати як могли. Всіх радувало те, що діти ставали дедалі активнішими в громадському житті школи і села. Почав зникати вираз байдужості на обличчях наших дітей. Вся школа приєдналась до всеукраїнської акції «Збережемо ліс» (уперше учні 1–11-х класів працювали разом!) Вони малювали малюнки, плакати на захист ялинки, пропонували чудові новорічні композиції.

Не залишились діти байдужими і до трагедії, яка сталася в Нью-Йорку 11 вересня 2001 року. Учні 5–11-х класів писали листи, складали вірші, малювали малюнки на підтримку постраждалих від цієї страшної катастрофи. Учень 10-го класу взяв участь у відеоконференції з питань тероризму, яка відбулася восени в приміщенні Посольства США в Україні. Учні й учителі різних міст України зібралися, аби висловити своє співчуття тим, хто пережив цю страшну трагедію.

Майже рік учні 10-го класу працювали в проекті Третього всеукраїнського конкурсу учнівських по-

шукових робіт «Слідами історії» на тему: «XX століття. Доля людини». Вони зібрали і систематизували матеріали з історії рідного села, а свою роботу надіслали до Львова для оцінки експертною комісією. Крім диплома, який засвідчує успішну участь учнів школи в роботі цього проекту, вони отримали подяку за роботу в проекті «Подивись, який він гарний – світ, в якому ти живеш», диплом за участь у проекті «Національна подорож московської ляльки Україною». Діти пишаються тим, що виготовлені й розмальовані ними матрьошки були представлені на міжнародній конференції в Японії влітку минулого року і тепер знаходяться в школах Японії. В цьому навчальному році ми працюємо в проектах «Сучасний світ очима малюків», «Мій край – легенда» і в міжнародному соціальному проекті «Створення веб-сайтів для творчих дітей з обмеженими функціональними можливостями». Інститут засобів навчання АПН України та Ресурсно-методичний центр «АЙОРН» висловили вчителям школи подяку за участь у національних і міжнародних телекомунікаційних проектах, які сприяють розвитку інтернет-технологій в освіті України й ефективному використанню в освіті можливостей інтернету для навчання і виховання молоді. На базі нашої школи створено обласний осередок Всеукраїнської громадської організації «Ресурсно-методичний центр "АЙОРН-Україна"».

Наша сільська школа живе повноцінним цікавим життям, і завдячуємо ми цим програмі ТЕА, яка відкрила перед нами такі можливості, об'єднала нас з такою чудовою організацією, як «АЙОРН», надає можливість зустрічатися й плідно працювати з випускниками різних програм.

Десять незвичайних днів

Наталія ГЕРАСИМ,
учителька історії ЗНЗ № 6 м. Чернівців,
голова осередку ВА «Нова Доба» в Чернівецькій області

Четвертий рік поспіль молодь європейських країн та США бере участь у міжнародному проекті «Expedition inside culture». Його метою є розвиток толерантних взаємовідносин між представниками різних народів, формування навичок співробітництва та активної участі в житті демократичного суспільства.

В експедиції 2004 р. вперше брали участь представники України. Наша команда складалася з п'яти десятикласників шкіл № 6 та 37 міста Чернівців. Всі вони були переможцями Громадської акції школярів «Громадянин-2003». Поїздка відбулася завдяки Всеукраїнській асоціації вчителів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба» та фінансовій підтримці професора Боулінгського університету (штат Огайо, США), доктора філософії Джона Фішера.

Експедиція 2004 р. відбувалася в мальовничому куточку південно-східної частини Польщі, поблизу словацького та українського кордонів. Базою експедиції було селище Ветліна, розташоване в горах Бещади. Мальовнича природа просто зачарувала нас. Гори, дзвінкі потоки, хвойні та мішані ліси, буйні трави та лісові квіти, співоче птаство, білочки, які заглядали у вікна будиночків,– все це створювало особливу атмосферу єдності з природою та дуже нагадувало нам рідні Карпати.

А скільки чудових людей зустріли ми у Ветліні! Тут проживають представники семи національностей. Доля кожного мешканця є своєрідним «посібником з історії». Кожен, до кого ми зверталися, доброзичливо відповідав на наші запитання, допомагав з'ясувати все, що цікавило молодих дослідників.

Історія Ветліни є частиною історії українського народу. До кінця Другої світової війни тут проживали українці-бойки. Район навколо Ветліни був місцем бойових дій УПА. Під час проведення операції «Вісла» українське населення було виселене, а всі будівлі села знищені. Тільки в кінці 50-х – на початку 60-х рр. українцям дозволили повернутися в рідні місця. Але зробити це могли лише одиниці, оскільки, крім лісництва, працевлаштуватися більше було ніде, а земля, яка годувала місцевих жителів до війни, була усуспільнена. Сьогодні у Ветліні проживає лише три українські родини. Проте вони свято бережуть мову, культуру, традиції свого народу, підтримують зв'язки з Україною.

Під час експедиції учні та студенти України, США, Польщі, Румунії та Німеччини працювали в кількох напрямах. Насамперед досліджувалися історія, етнографія, природа польських Бещадів та селища Ветліна. Джерелами досліджень були не підручники та наукова література, а навколишнє середовище, пам'ятки архітектури та історії, спілкування з місцевими жителями та представниками влади.

Учасники експедиції здійснили похід у гори (на висоту 1200 м над р. м.); екскурсії в міста Лесна та Санок, де безпосередньо вивчали єврейське кладовище і музей народної архітектури та побуту; зробили кілька обстежень селища Ветліна та його околиць. У ході експедиції учні та студенти вивчали структуру переказів і легенд; методику проведення анкетування та інтерв'ю; принципи фотографування та малювання природи, людей, пам'яток архітектури; картографічний матеріал і можливості його використання в дослідженнях.

Робота експедиції велася в міжнаціональних групах. Основною мовою спілкування була англійська. Тому експедиція дала додаткові можливості вдосконалити мовні навички.

Левову частку часу в експедиції було присвячено навчанню. Проте і для розваг він теж знаходився. Комунікативні ігри, спортивні змагання, дискотеки, пікніки біля вогнища, подолання водоспаду – все це давало можливість представникам різних країн краще пізнати одне одного, зрозуміти, що відмінності в традиціях, релігії, мові, культурі не є перешкодою для взаємозв'язків, спілкування та спільної праці.

Наша команда була наймолодшою. Проте представляла свою державу на належному рівні. Після завершення експедиції кожен її учасник поділився враженнями, які для нього особисто стали найяскравішими. Пропоную вам ознайомитись із міркуваннями школярів з цього приводу.

Анатолій Приймак: *Найбільше враження на мене справила зустріч із сім'єю Івана та Марії Годованців. Це сталося випадково, під час виконання завдання із дослідження національного складу населення Ветліни. Ми з'ясували, що в селищі проживає три українські родини. Із сім'єю Годованців ми познайомилися особисто. Проживши все життя за межами України, вони зуміли зберегти традиції, мову, культуру свого народу. Незважаючи на свій похилий вік та не дуже міцне здоров'я, вони не втратили цікавості до всього, що відбувається в Україні. Регулярно передплачують українську пресу. Ведуть листування з односельцями, що нині проживають у різних куточках України. На стіні, поряд з іконами, в їхній хаті висить портрет Т. Г. Шевченка. Під час нашої розмови пан Іван багато розповів нам про історичні події, які довелося йому пережити, висловив свої судження про сучасну політику багатьох країн. А пані Марія заспівала нам кілька старовинних українських пісень. Патріотизм родини Годованців є таким вражаючим, що хочеться бути таким же.*

Леонід Клевчік: *Надзвичайно цікавою подією для мене став похід у гори. Під час нього ми досліджували природу польських Бєщад. Це був перший похід у гори в моєму житті. Піднімаючись на Ветлінську полонину я відчував себе втомленим, але взаємна підтримка, позитивна енергія, які панували між нами, допомагали перебороти втому. Найбільше мене вразило те, як люди різних національностей, різного віку, з різними інтересами в житті змогли створити одну згуртовану команду. Ми наче злилися з природою в одне ціле! Оглядаючи з вершини навколишній краєвид, милуючись красою природи, ми ставали ближчими, рідніші та зрозумілішими одне одному. Іще хотілося б відзначити те, як у Польській державі піклуються про збереження довкілля. В Національному природному парку скрізь влаштовані спеціальні місця для стоянок туристів, прокладені туристичні стежини з чіткими схемами та вказівниками, розміщені інформаційні стенди з докладною характеристикою рослинного та тваринного світу. І якщо встановлено табличку із закликом не ходити галявиною, бо там росте якась унікальна рослина, ніхто й не подумає порушити цей заклик!*

Євген Гешко: *Для мене найцікавішим в експедиції було дослідження архітектурних та скульптурних пам'яток, яке ми проводили під час екскурсій до міст Лєсна та Санок. Скільки нового ми дізналися! Виявляється, кожна архітектурна споруда, пам'ятник чи скульптура можуть бути не лише прикрасою міста чи села, а й важливим історичним джерелом! Щоб отримати з нього необхідні знання, нас вчили аналізувати споруду в цілому і за деталями, замальовувати та фотографувати її.*

Вперше в житті я був на старовинному єврейському цвинтарі. Багато поховань на ньому зроблено після трагічних подій: погромів, репресій. Застиглі в камені людські долі наче зверталися до нас: «Не забувайте! Не ворогуйте! Спробуйте зрозуміти одне одного!

Музей народної архітектури в м. Санок є найбільшим музеєм такого типу в Польщі. Тут зібрані споруди, які характеризують культуру та побут багатьох народів, що проживали на території Польської держави. Представлена також і архітектура українського народу. В музеї постійно проводяться фольклорно-етнографічні свята, наукові зібрання, екскурсії. В них беруть участь як місцеві жителі, так і численні туристи. На мій погляд, робота цього музею є важливою для створення атмосфери взаєморозуміння між різними народами.

Аліна Бурега: *В експедиції мені сподобалось усе – і заняття, і розваги, і спілкування. Щодня ми відкривали для себе нові сторінки історії, географії, етнографії, психології. Особливе враження на мене справили комунікативні ігри. Наприклад, під час гри «Робот» ми працювали в міжнаціональних групах і повинні були виробити невербальну сигнальну систему, з допомогою якої керували діями гравців-«роботів». Надзвичайно цікаво було спостерігати за ходом гри. Ми всі дуже різні, але зуміли прийти до спільного рішення! Увійти в певну соціальну роль, відчути стан людини, яку слід було зобразити; зрозуміти її світогляд, думки, почуття допомогла нам гра «Подорож». Подібну вправу ми виконували на уроках курсу «Ми – громадяни України», і мені було цікаво спостерігати, чи відрізняються дії та думки молоді з інших країн від наших.*

Під час експедиції, крім дослідження Ветліни, кожна команда мала представити свою країну, коротко розповісти про її історію, традиції, сучасний стан та досягнення. Приємно, що нам вдалося збагатити знання про Україну студентів з Європи та молодих вчителів із США, зацікавити їх нашою державою. Кожному учаснику експедиції ми подарували також листівки та фотографії із зображенням нашого рідного міста. А вишиті серветки, які готувала вся наша 37-ма школа, справили особливе враження на американців.

Ярослав Тименко: *Я дуже люблю спорт. Тому для мене найцікавішим було все, що пов'язувалося з ним. В перші дні експедиції всі змагання проводилися між національними командами. Хоча ми були наймолодшими, нам вдалося обіграти всіх у баскетбол, футбол та настільний теніс. Згодом всі ігри, змагання, вправи виконувались у міжнаціональних командах. Їх склад щоразу змінювався. Ми відчули, як важливо вміти зрозуміти інших людей, посту-*

питися власними амбіціями і діяти спільними зусиллями.

Експедиція збагатила наш спортивний досвід. Ми спробували грати в американський футбол, піднялися в гори, здійснили альпіністський спуск біля водоспаду. Ця подія була особливою! Крім того, що кожна команда мала подолати спуск за певний час, необхідно було постаратися не потрапити під водоспад і при цьому донести цілими сирі яйця. Яку винахідливість виявляли гравці! Це треба було бачити!

Десять днів промайнули дуже швидко. Нові друзі прощалися з сумом. Сподіваюся, що в наступних експедиціях ми ще зможемо зустрітися з ними.

Завершуючи розповідь про нашу участь в експедиції, хотілося б іще раз подякувати тим, хто забезпечив наше перебування у Ветліні – Всеукраїнській асоціації «Нова Доба», Асоціації експедиції у Польщі та організаторам проекту Гжегошу та Мирославу Мазуркевичам, професору Боулінгського університету Джону Фішеру. Досвід, здобутий нами, дозволить продовжити на якісно новому рівні участь у проектній та дослідницькій діяльності. Нові знання, вміння, ідеї ми спробуємо передати нашим друзям, учням та вчителям. Сподіваємось також, що подібні експедиції будуть організовані й у нашій країні. Це дасть змогу виховати толерантне ставлення до різних національних, соціальних, релігійних, вікових груп у нашої молоді, зміцнить демократизм нашої держави.

Уроки вдвох: з досвіду роботи у середній школі волонтера Корпусу Миру

Тетяна МЯСОЇД,
вчитель англійської мови СШ № 9 м. Ялти, АР Крим, випускниця програми «Партнери в освіті – 1999»

Другий рік у Ялтинський середній школі № 9 працює волонтер Корпусу Миру Тейлор Ваймен. Він приїхав з далекого американського штату Огайо вчити наших дітей англійської мови. Тейлор викладає англійську з шостого по десятий класи, маючи 18 годин на тиждень. Він проводить уроки в цікавій ігровій формі. Діти працюють парами та у групах. Іноді я проводжу свої уроки разом з містером Ваймеком. Дуже корисним та яскравим був у нас спільний урок на тему «Американська та українська родина: реалії і стереотипи». Містер Ваймен розповідав про те, чого він чекав, відвідуючи наші сім'ї. Він думав, що в наших родинах тричі на день їдять борщ і розмовляють тільки про свої хвороби. Але він був дуже здивований, познайомившись з різноманітними українськими стравами та багатою тематикою наших сімейних розмов. Наші діти теж були здивовані, дізнавшись, що сидіти, поклавши ноги на стіл, в американській родині вважається поганим тоном.

Тобто ті стереотипи, які складаються про наші народи завдяки ЗМІ, на цьому уроці були розвінчані. Ми дійшли висновку, що ще багато стереотипів негативно відбиваються на стані американо-українських відносин. Ми також побачили багато спільного, що існує у наших родинах: відданість батьків своїм дітям, любов дітей до батьків, повага до своїх пращурів, гордість за своє коріння.

Відзначили ми й негативні тенденції у розвитку сім'ї як у США, так і в Україні: розлучення, аборти, безпритульність, непорозуміння між різними поколіннями тощо.

Плануємо ми з містером Ваймеком проводити уроки-свята, на яких знайомитимемо нашу молодь з традиціями та звичаями наших народів.

Крім уроків, містер Ваймен допомагає мені проводити інтернет-вікторини у шкільному медіацентрі, вчить наших учителів та учнів використовувати інтернет для вивчення навчальних дисциплін.

Він також організував клуб любителів англійської для всіх бажаючих у нашому місті. А щочетверга у школі працює бейсбольний клуб, де містер Ваймен навчив мене грати у бейсбол. Діти теж із задоволенням осягають правила цієї заокеанської гри.

Містер Ваймен не стоїть осторонь усіх моїх позакласних заходів. Він активний учасник походів, літніх екологічних таборів, шкільних свят.

Впевнена, наша співпраця буде й далі розвиватись на благо наших країн.

Тейлор Ваймен і Тетяна Мясоїд у Ялтинській ЗОШ № 9

Думай глобально, але дій на місцевому рівні

Майя ВАРШАВСЬКА,
вчитель історії Миколаївського юридичного ліцею,
голова Миколаївського осередку Асоціації «Нова Доба»,

Лариса МАЙБОРОДА,
методист Науково-методичного центру м. Миколаєва

Для осмислення завжди потрібен час. Рік тому в Миколаєві відбулася серія навчальних семінарів, проведених за підтримки Відділу преси, освіти та культури Посольства США, Всеукраїнської асоціації викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба», обласного інституту післядипломної освіти, науково-методичного центру Управління освіти виконкому Миколаївської міської ради. Центром проведення семінарів стали ОІППО, науково-педагогічна бібліотека, Миколаївський юридичний ліцей. Багатоаспектна тематика семінарів була розрахована на широку аудиторію: «Інтегроване використання інтерактивних методів та технологій на уроках соціогуманітарного циклу»; «Ефективне керівництво процесом формування активного громадянина шляхом інтеграції громадянської освіти у виховний процес навчальних закладів України»; «Стратегія і філософія курсу "Ми – громадяни України" та їх відображення у навчально-методичному комплексі» – ось неповний перелік питань, які були винесені на обговорення в ці дні. Семінар дав можливість 120 педагогічним працівникам міста та області піднятися по сходинках педагогічної майстерності. Навчальні семінари отримали позитивну оцінку педагогічної громадськості, теоретичні знання перейшли в площину практичної діяльності.

Готуючи серію семінарів, організатори виходили з позиції творчого вчителя, який розуміє потребу сьогодення, йому потрібен новий інструментарій, який він зможе використовувати в практичній діяльності. Виховувати громадянина, громадянськість – найперше завдання школи; ефективно сприяти формуванню громадянина в змозі вчитель, який відчуває себе громадянином не лише за паспортом. Громадянська освіта та громадянське виховання перейшли з площини теорії в практичну реалізацію педагогічної громадськості м. Миколаєва. Громадянознавчі знання, вміння, навички можуть сформуватися лише за умови створення чіткої особистісно орієнтованої системи, яка реалізується через:

- запровадження окремих навчальних курсів та дисциплін;
- інтегрування елементів громадянської освіти у зміст шкільних програм;
- організацію позакласної та позашкільної діяльності, спрямованої на формування демократичних цінностей школяра;
- демократизацію шкільного життя; впровадження системи шкільного та учнівського самоврядування.

Для освітян Миколаєва 2003 р. був надзвичайно плідним. У 2002/03 н. р. вчителі міста працювали над проблемою «Формування громадянської свідомості через особистісно орієнтований підхід в процесі навчання та розвитку школярів». Практичними наслідками роботи стали:

- апробація нових громадянознавчих курсів та участь учителів у навчальних семінарах;
- у 25 навчальних закладах міста започатковано курс «Ми – громадяни України»;
- в більшості навчальних закладів міста викладаються курси «Громадянська освіта», «Права людини», «Практичне право»;
- видання методичних рекомендацій «Формуємо особистість громадянина України»;
- організація участі школярів міста в конкурсах «Слідами історії», акції «Громадянин»;
- створення умов для оволодіння інноваційними методиками для керівників навчально-виховних закладів міста, проведення з цією метою тренінгів та консультацій на тему:
  - Впровадження інтерактивних методів у викладання різних предметів;
  - Спільна робота педагогічного колективу, батьків і громадськості з питань превентивного виховання – запорука формування громадянської свідомості школяра;
  - Сучасні педагогічні технології як фактор формування освітнього простору навчального закладу;
  - Місце і роль інтерактивних технологій у формуванні ключових компетентностей особистості;
  - Нетрадиційні форми в організації методичної роботи. Застосування інтерактивних технологій;
  - Впровадження інноваційних технологій навчання в практику роботи зі здібними та обдарованими учнями;
  - Створення творчих проблемних та міжпредметних (інтегрованих) груп вчителів, метою діяльності яких є оволодіння методиками, що дали можливість інтегрувати громадянознавчі знання у викладання навчальних курсів.

З 2002 р. в Миколаєві діє осередок Асоціації викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба». Це об'єднання творчих та активних педагогів, які на практиці застосовують освітні інноваційні технології, разом зі своїми учнями беруть участь у конкурсах та акціях «Нової Доби».

У *Віснику програм шкільних обмінів* (№ 14, 2002 р.) був оголошений конкурс освітніх мінігрантів Відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні з метою поширення сучасних освітніх методик та підходів, втілення досвіду ви-

пускників програм. У березні 2003 р. освітяни міста отримали міні-грант на проведення семінарів, мета яких – практичне застосування освітніх інноваційних технологій в навчальних закладах, вдосконалення системи підготовки та перепідготовки вчителів. Проведення семінару стало можливим завдяки діям всіх організаторів, але особливо хочеться подякувати п. Н. Єремеєвій – Відділ преси, освіти та культури Посольства США в Україні, та тренерам Всеукраїнської асоціації «Нова Доба» Ларисі Середяк, Наталії Голосовій, Олександру Войтенку, Анатолію Ковтонюку.

Особливість семінарів полягала в охопленні різних категорій освітян – студентської аудиторії, де відбувалася презентація курсу громадянської освіти «Ми – громадяни України»; різних вчительських колективів, які впроваджують нові технології навчання; заступників директорів з виховної роботи середніх загальноосвітніх навчальних закладів Миколаївської області, які отримали знання про напрямки та форми впровадження громадянської освіти у виховний процес; вчителів-методистів творчої міської групи «Інтегрування використання інтерактивних методів навчання».

Першим заходом тренерів Наталії Голосової та Лариси Середяк була зустріч зі студентами історичного факультету Миколаївського університету ім. В. Сухомлинського, там відбулася презентація діяльності Асоціації «Нова Доба», а також представлення курсу «Ми – громадяни України». Студенти – майбутні вчителі вперше ознайомилися з інтерактивним навчанням, однак швидко зрозуміли доцільність використання нових методів. Тренери асоціації провели благодійну акцію в Мешково-Погорілівській загальноосвітній санаторній школі-інтернаті II–III ступенів для дітей з легкими формами туберкульозу, вони передали комплект підручників курсу «Ми – громадяни України» та провели презентацію курсу.

Наступні три дні були не менш насичені. 13 березня місцем проведення семінару стала науково-педагогічна бібліотека та обласний інститут післядипломної освіти. З вітальним словом до учасників звернулася Наталія Єремеєва – помічник аташе з питань освіти, науки та культури Посольства США в Україні, А. Деркач – заступник начальника управління освіти м. Миколаєва, О. Удовиченко – директор Миколаївського науково-методичного центру, Майя Варшавська – голова Миколаївського осередку Асоціації. Між цими інституціями було підписано договір про співпрацю, зміст якого становлять зобов'язання сторін.

МНПБ зобов'язується:
- своєчасно інформувати про нові педагогічні технології;
- готувати рекомендаційно-бібліографічні посібники;

IREX/IATP зобов'язується:
- надавати вільний доступ до інтернету та навчальних програм проекту IREX/IATP.

НМЦ зобов'язується:
- забезпечувати впровадження громадянознавчих курсів у навчально-виховних закладах освіти міста.

Миколаївський осередок Всеукраїнської асоціації викладачів історії та суспільних дисциплін зобов'язується:
- проводити тренінги з курсу громадянської освіти та інноваційних технологій;
- інформувати читачів бібліотеки про досвід роботи з питань громадянської освіти;
- допомагати в придбанні літератури та методичних матеріалів.

Заступники директорів з виховної роботи та педагоги-організатори оволоділи основами технології кооперативного навчання з метою її застосування у роботі з учнями; отримали знання про напрямки та форми впровадження громадянської освіти у виховний процес; учасники отримали цікаву інформацію щодо можливостей створення педагогічного і батьківського врядування в школі.

За підтримки програми доступу та навчання в інтернеті – IREX/IATP слухачі отримали навички використання інтернет-технології у громадянській освіті.

14–15 березня навчальний семінар проходив на базі юридичного ліцею. Це не випадково, бо в ліцеї працюють досвідчені фахівці, які беруть участь в апробуванні нових курсів, методик. Так, у цьому навчальному закладі вперше в області пройшов апробацію курс «Ми – громадяни України»; учні ліцею двічі ставали переможцями акції «Громадянин»; були учасниками та призерами конкурсів та заходів, які проводила Асоціація «Нова Доба». Викладачі соціогуманітарного циклу ліцею є членами Всеукраїнської асоціації «Нова Доба», співпрацюють з викладачами з інших країн, працюють над спільними розробками навчальних матеріалів. У стінах ліцею працювали дві групи вчителів, для яких проводились навчальні семінари на тему:
- методика викладання курсу громадянської освіти «Ми – громадяни України»;
- інтеграція громадянської освіти у зміст та методи викладання соціогуманітарних дисциплін.

Члени міської міжпредметної групи вчителів історії, зарубіжної літератури, української літератури «Інтегроване використання інтерактивних методів навчання» працювали над проблемою «Інтеграція громадянської освіти у зміст суспільно-гуманітарних дисциплін». Тренери Анатолій Ковтонюк, Лариса Середяк – члени Всеукраїнської асоціації «Нова Доба», випускники програми «Civitas» (2002 р.) поставили собі за мету в ході

тренінгу опрацювати інтерактивні методи навчання для підвищення мотивації навчання й урізноманітнення форм роботи на уроках.

Семінари з широким використанням інтерактивних методів навчання – робота в малих групах, мозковий штурм, прес-конференція, дискусія, дерево рішень, акваріум, карусель, робота з друкованими матеріалами – гармонійно доповнювали одне одного. Курс «Ми – громадяни України» зараз викладається в 25 навчальних закладах міста. Адміністрація шкіл направила на тренінг зацікавлених вчителів. Н. Голосова та О. Войтенко – високоосвічені тренери асоціації з майстерністю провели заняття. Розклад був ретельно та чітко спланований. Розглядалися питання викладання курсу «Ми – громадяни України». Головна увага на семінарі приділялася інтерактивним методам на прикладі уроків курсу, і всі слухачі мали змогу виконувати вправи й обговорити зі своїми колегами методику їх проведення, поділитися своїми думками, почути поради й рекомендації. Слухачі отримали сертифікати, безкоштовно – підручники.

Про результати семінару свідчать думки його учасників:

«Дуже важливим є практичне опрацювання технологій, бо те, що проходить через практику, найкраще запам'ятовується, відкладається, а навички вдосконалюються. Було дуже цікаво, корисно.»

О. В. Борисовець,
вчитель української мови та літератури, МЮЛ

«Семінар був дуже корисним завдяки знайомству з новими людьми, які зацікавлені в тому, щоб Україна, її освіта були на належному рівні. Всі вони багато знають і з готовністю діляться своїми знаннями з іншими. На семінарі було показано нові методи навчання, і, що особливо важливо, апробовано їх практично прямо в ході роботи. Багато нового і корисного я дізналася про громадянську освіту, як інтегрувати її у курс мови та літератури. Я поглибила свої знання освітніх технологій, нових методів навчання; буду намагатися все, що я дізналася, втілювати практично на уроках і в позакласній роботі.»

І. О. Сідень,
вчитель української мови та літератури

Будуємо демократичну школу нашої мрії

Ірина БОНДАРУК,
викладач кафедри педагогічної майстерності ЗОШ с. Матюші Білоцерківського р-ну,

Валентина СКЛЯРОВА,
вчитель історії та правознавства ЗОШ № 4 м. Фастова,

Володимир ЛІЩИШИН,
вчитель історії та правознавства ЗОШ № 50 м. Києва,

Таїсія САЧУК,
вчитель історії ЗОШ № 12 м. Нововолинська,

Наталія ДНІСТРЯНСЬКА,
вчитель правознавства гімназії № 18 м. Луцька,

Надія ІЛЬЮЧИК,
вчитель історії та правознавства ЗОШ № 2 м. Ірпеня

Вчора вже минуло. Завтра ще не настало.
Є лише сьогодні. Розпочинаймо!

Мати Тереза

Що таке демократична школа нашої мрії? Запитання не передбачає однозначної відповіді. Але цілком зрозуміло, що завдання, яке стоїть перед сучасною освітою – примноження інтелектуального та духовного потенціалу нації, можна вирішити лише за умов оновлення навчально-виховного процесу, створення можливостей для самореалізації учнів та вчителів, вияву їхніх талантів, здібностей, нахилів. Демократизація відносин членів шкільного колективу, створення атмосфери творчості та змагання, виховання в учнів відповідальності за результат свого навчання дасть можливість закласти фундамент школи майбутнього, яка має будуватися сьогодні – школи нашої мрії.

Літня школа з громадянської освіти, яка на певний час об'єднала нас у мальовничому куточку м. Ірпіня, стала моделлю в мініатюрі демократичного суспільства. Ми мали чудову нагоду спілкуватися з членами команди Північної України Програми «Партнери в освіті», навчатися, ознайомлюватися з новими ідеями, які спонукали до оновлення професійної діяльності кожного з нас.

Сьогодні громадянській освіті у нашому суспільстві приділяється досить велика увага. Ми маємо певний досвід впровадження громадянської освіти в навчально-виховний процес школи, викладаючи предмет основи правознавства, одним з головних завдань якого є формування громадянина демократичного суспільства. Адже саме на уроках даного предмета відбувається формування правової культури, правової свідомості, толерантності, розвиваються вміння захищати свої права, використовуючи вітчизняне законодавство. Літня школа стала ще одним кроком у розумінні важливості поширення громадянської освіти.

Проведення навчальних занять – тренінгів, рольових, імітаційних ігор, міні-лекцій – дало можливість поглибити знання, провести аналогії між досягненнями та проблемами у вихованні громадян в Україні та США, здійснювати пошук шляхів розв'язання даних проблем.

Вісім днів, проведених у відкритій, дружній, комфортній обстановці, надзвичайно насиченій цікавою інформацією, перетворили літній табір у маленьку справді демократичну державу. Толерантна, ерудована Ніна Дементієвська відкрила нам нові сторінки інтернету, навчила нас розробляти та створювати інформаційні матеріали, вебсторінки, буклети, здійснювати пошук додаткових ресурсів для ефективної роботи демократичної школи. Нас захопили ідеї здійснення соціальних проектів, повідомлені нею, та їх роль в освіті США.

З особливою зацікавленістю ми спілкувалися з Тетяною Максименко, яка зуміла поєднати власний досвід та досвід зарубіжних колег і продемонструвати свої наробки – соціальні проекти у навчально-виховному процесі школи.

Синьоока, лагідна Наталя Стасюк акцентувала увагу на застосуванні інтерактивних технологій навчання, які сприяють створенню демократичної атмосфери у шкільному колективі, становленню партнерських відносин між учнями та вчителем.

Ми мали нагоду спілкуватися з американським колегою Робертом Коеном, який ознайомив нас з власним досвідом викладання громадянської освіти у штаті Каліфорнія, зумів донести важливість створення оточення для демократичних змін у школі та класі, що зазначено в його творчому доробку «Короткий виклад Статуту демократичної освіти».

Імітаційні та рольові ігри, тренінги, проведені Вадимом Крутоусом та Іриною Глібко, продемонстрували зміни як у ролях вчителя та учнів, так і в розвитку їхніх особистісних якостей. І це ще більше зміцнило нашу переконаність у необхідності змін сучасної системи навчання.

Дуже цікавими й творчими були зустрічі та спілкування з чудовою неординарною особистістю, вчителем від Бога та за покликанням, Олександром Наровлянським, який продемонстрував викладання громадянської освіти шляхом застосування колективних форм навчання.

Не уявляємо Літньої школи без емоційної, ініціативної, невтомної Марини Дудко. Тримаючи в полі зору всіх і кожного, вона впливала на атмосферу роботи в групі, сприяючи «зануренню» в проблему.

Їхні ідеї надихнули нас до подальшої роботи, пошуку, творчості. Адже відомо, що лише творчий вчитель виховає творчого учня.

«Вчора вже минуло. Завтра ще не настало. Є лише сьогодні. Розпочинаймо!» Ці слова стануть девізом нашої роботи.

Досвід, здобутий у Літній школі, матиме практичне застосування в нашій роботі. Ми зможемо наповнити новим змістом, технологіями нашу навчальну діяльність, поділитися досвідом викладання громадянської освіти в США з колегами на серпневих конференціях, навчальних семінарах, тренінгах. У цьому нам допоможуть знання і вміння, отримані за ці вісім днів, що пролетіли зовсім непомітно. Незважаючи на щільний розклад занять, ми почувалися щасливими, адже займалися улюбленою справою – навчалися, як навчати, як створювати умови

для навчання інших. Застосовуючи методи «навчаючи вчусь», «Ажурна пилка», ми зможемо донести до наших колег ідею застосування інтерактивних технологій навчання, метод «ПРЕС» допоможе переконати адміністрацію у важливості внесення змін у роботу школи, побудови її на демократичних засадах, для ефективного розв'язання проблеми можна використати технології «дерево рішень», «мозковий штурм». Цей перелік можна ще продовжувати. Але ми хочемо навести слова Марини Відер: «Один з ваших найпотужніших ресурсів – ваша здатність творити. Спробуйте себе в новій справі й дограйте свою гру до кінця». Нехай ваші починання будуть успішними!

30 червня 2004,
м. Ірпінь

Громадянська освіта: що ми можемо зробити

Анастасія АНОСОВА,
психолог ЗОШ № 18 м. Білої Церкви,
Наталія ПЕТРУШКО,
вчитель інформатики ЗОШ № 18 м. Білої Церкви,
Людмила ЛОСКУТОВА,
вчитель інформатики та математики ліцею «Універсум» м. Києва,
Світлана ТІТЕЧКО,
вчитель географії гімназії м. Сарни,
Людмила ШЕПТИЦЬКА,
вчитель географії і економіки ЗОШ № 1 м. Українки

Щоб подолати шлях, стань шляхом.
Будда

Першим нашим яскравим враженням у Літній школі стало оповідання про гусей, зміст якого просто і зрозуміло ілюструє, як можна доступно розкрити поняття громадянської освіти. Приклад перельоту птахів демонструє необхідність системи, відповідальність кожного за всіх і всіх за кожного, виховання лідерства, толерантності, потребу співпрацювати з тими, хто йде в одному напрямку, послідовність дій. Це і є складовими громадянської освіти.

Громадянська освіта сприяє формуванню особистості, якій властива

- демократична громадянська культура;
- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її громадською відповідальністю;
- готовність до участі у житті суспільства.

Ми натхненно почали вивчати сфери докладання зусиль у справі виховання активного громадянина.

В першу чергу звернулися до своєї професійної діяльності. Майже на кожному уроці є можливість формувати навички життя в громадянському суспільстві. Дуже вдалою для виховання лідерських якостей та вміння співпрацювати є групова форма роботи, яку ми використовували і раніше. Але в Літній школі ми побачили різні форми організації групи, розподілу ролей, мотивації учасників. Метод «двох кілець» був цікавою формою знайомства і пізнання одне одного.

Корисною методикою, за якою молоді люди вчаться та розвиваються через активну участь у ретельно організованій роботі на благо громади, є методика соціальних проектів. Вона задовольняє потреби громади, інтегрується у шкільну програму кожного учня, забезпечує дитину часом на роздуми, дає можливості молодим людям використовувати академічні знання в реальних життєвих ситуаціях.

В процесі ознайомлення з системою освіти в США розвінчались деякі наші міфи. Виявилося, що не існує національної системи освіти США, американські учні повинні відвідувати школу обов'язково з 5 до 16 років, всі університети є платними, громадський коледж – це шанс здобути вищу освіту для найменш забезпечених верств населення, основний наголос робиться на зміст навчання, якісні показники освіти суттєво поліпшилися за останні 10 років тощо.

Порівнюючи українську та американську системи освіти, ми знайшли спільні проблеми у вихованні громадян:

- небажання частини дітей отримувати освіту;
- проблема дисципліни;
- недостатнє фінансування освіти з боку держави;
- проблема змісту освіти;
- наповнюваність класів.

Тренери розповідали, яким чином ці проблеми вирішуються у школах Сполучених Штатів.

Зміст громадянської освіти охоплює весь період навчання дитини. Її головними напрямками є:

- екологічна освіта;
- школа лідерів;
- громадські організації;
- самоврядування;
- різноманітні методики;
- профільні класи;
- міжнародні зв'язки.

Найбільше запам'яталась інформація про використання літніх таборів з різних предметів, тематичної абетки, створення умов для вільного розвитку особистості дитини, сократичний семінар, метод кілець як засіб руйнування негативних стереотипів у собі, школа лідерства. Цей досвід є дуже корисним.

Семінар допоміг нам удосконалити програму проведення експедиції за національним телекомунікаційним проектом «Рось – колиска Русі». Плануємо написати проект на отримання гранту для створення школи лідерства в місті Біла Церква.

Завдяки Літній школі ми побачили багато можливостей для впровадження основ громадянської освіти та активної життєвої позиції учнів на уроках інформатики, географії, економіки та математики, при реалізації інтернет-проекту «Життя без наркотиків», додаткові можливості фандрейзингу і впевнені у реальності досягнення мети. Є велике бажання і розуміння необхідності запровадити у своїх навчальних закладах школи лідерства.

Навчання в Літній школі надихнуло нас на створення і впровадження соціального проекту екологічного напряму «Великі проблеми малих річок». В ньому акцентувати увагу учнів на забрудненні водойм, розробити і впровадити заходи з очищення і раціонального використання ресурсів місцевих водойм.

Здійснення громадянської освіти потребує однодумців. Набутий досвід будемо поширювати через різноманітні семінари-тренінги, інформованість батьків та громадськості.

Тренери навчили нас, де і як шукати додаткові ресурси для здійснення проектів, підготували психологічно, збагатили інтерактивними методиками, за що ми дуже вдячні Американським радам, організаторам і членам команди Літньої школи, а також професору Каліфорнійського університету м.Чіко Роберту Коену – справжнім професіоналам, ентузіастам впровадження громадянської освіти в Україні.

м. Ірпінь,
2004 р.

Ми обираємо діло!

Роздуми вчителя-громадянина

Ірина БЄЛОВА,
директор СЗОШ І–ІІІ ступенів з поглибленим вивченням економіки та права № 2 м. Ірпеня,

Наталія ДЗЮБАН,
заступник директора ЗОШ І–ІІІ ступенів № 1 м. Бровари,

Оксана КОВАЛЬ,
заступник директора гімназії № 21 м. Луцька,

Галина КУШНІР,
заступник директора гімназії м. Кузнецовська Рівненської області,

Світлана МЕРКУЛОВА,
заступник директора СЗОШ І–ІІІ ступенів з поглибленим вивченням економіки та права № 2 м. Ірпеня

Як часто ви відчуваєте себе особистістю? Чи приходять до вас щасливі моменти учнівства, спілкування з розумними людьми, професіоналами, а головне – однодумцями та фанатами своєї справи? Саме з такими людьми ми зустрілися в Літній школі «Партнери в освіті».

Досвід наших тренерів є безцінним: вони навчають, дають знання, пропустивши їх через себе, свої сприйняття та уяву. Вони були здивовані тими ж речами, що й ми, розуміли їх так само, як і ми. Вони подолали ті ж стереотипи, які довелося подолати і нам.

Найголовніше – нам дали відчути, що ми такі ж громадяни, як і американці. Адже ми прагнемо для своїх дітей того ж, чого прагнуть і вони. Не потрібні гучні слова, щоб бути громадянином. Досить робити професійно свою почесну справу, бо немає на Землі нічого важливішого, ніж учити дітей.

Дуже скоро пролунає перший шкільний дзвоник. І тепер уже розумієш, що не зможеш працювати так, як раніше.

Покликання вчителя – допомогти дитині реалізувати себе в житті, знайти своє місце у світі. Саме тому навчання має бути автентичним. Педагог –

це той, хто веде по життю до певних вершин. Але життя швидко змінюється. Ми повинні встигати за цими змінами, та це не завжди вдається. Важко бути сучасним, стильним, враховуючи брак часу, підручників, методичних посібників та простого спілкування з колегами.

Жаданим порятунком та ковтком свіжого повітря в цій ситуації стала Літня школа, присвячена проблемам громадянської освіти в Україні. Чи є потреба в такій освіті? Хіба всі ми не є громадянами від народження? Хіба не кожен з нас має паспорт громадянина України? І чого тут навчатися нам, учителям? Ми викладаємо в школах, батьки довіряють нам своїх дітей, а держава – своє майбутнє, отже, ніхто не сумнівається в наших високих громадянських якостях. Так ми думали в перший день семінару.

Згодом безліч думок народилося в голові. Вони були неочікуваними, тривожними і зовсім небажаними. І позбутися їх було нелегко. Ми зрозуміли, що ні батьків, ні державу не цікавлять наші громадянські позиції. Перші заробляють гроші на життя для своїх дітей. Держава ж просто перекладає тягар відповідальності за майбутнє, особливо не замислюючись про громадянську освіту в школі з тих самих міркувань, що й ми.

Хоча для справедливості треба зазначити, що в школах введено курси «Громадянська освіта», «Ми – громадяни» та інші. Їх викладають учителі історії, розповідаючи про повагу до національних символів та нашого минулого.

Але минули дні занять і стало зрозуміло, що, напевно, не того ми вчимо, хоч це, безперечно, важливо.

Бути громадянином – значить не просто «споживати українське». Це поняття набагато ширше. Це означає бути рівноправним членом громади – суспільства, в якому живеш, бути відповідальним за тих, хто поруч, толерантним до оточення, уважним до тих, хто потребує допомоги, готовим повести за собою змінювати світ на краще.

Так... великі справи починаються з маленьких вчинків. Ми – громадяни України. Усвідомлюючи ці слова, починаємо зважувати їх, визначати основну суть, вимальовувати перспективу. В Україні традиційно склалася система виховання, яка мала свої національні та самобутні риси. В радянські часи вона нівелювалась. Саме спираючись на позитивні сторони українських традицій, слід будувати нове громадянське суспільство. До нас не раз приходила ця думка, яка дала поштовх до дій та народила ідеї. Переконані, що у нас широке коло діяльності для людей з активною життєвою позицією. І ось уже зараз ми окреслюємо коло своєї майбутньої діяльності: *включення у навчальний план школи спецкурсу «Громадянська освіта»; розробка орієнтовної тематики науково-дослідницьких робіт з питань громадянської освіти для учнів; консультації для вчителів «Шляхи виховання громадянина»; публікація статей у місцевій та шкільній пресі «Роздуми вчителя-громадянина»; випуск методичного бюлетеня для вчителів «Вчителю про громадянську освіту»; проведення одного з видів навчальної літньої практики – «Вчись навчаючи» (уроки англійської мови у дитячому садочку); впровадження інтерактивних технологій на уроках; виховання успішної особистості, відповідальних громадян через викладання навчальної програми «Молодь на роздоріжжі».*

Долати всі життєві перешкоди завжди легше у співпраці з однодумцями. Літня школа громадянської освіти якнайглибше переконала у тому, що досвід розвитку в цьому напрямку дозволяє зробити вже на даному етапі певні висновки. Введення у шкільне навчання громадянської освіти є не експериментом, а чимось більшим, тому що сповідується нова філософія життя, нова роль учителя, нова роль учня.

Ідея проведення Літньої школи була чудовою. Тут зібралася група компетентних тренерів, слухачами були небайдужі та досвідчені вчителі-практики. Ці вісім днів були дуже насичені, кожна хвилина плідна, заняття чітко організовані. Після закінчення Літньої школи повертаємося додому з новими ідеями. Ми обираємо дію!

Демократична школа: шлях до формування громадянського суспільства в Україні

Галина БЄЛОНОГІНА,
вчитель історії та основ правознавства ЗОШ № 48 м. Луганська,
голова Луганського обласного осередку ВА «Нова Доба»,
випускниця програми «PiE Summer Institutes – 2004»

«Демократична школа: шлях до формування громадянського суспільства в Україні» – за такою темою з 24 червня по 3 липня 2004 р. у невеличкому шахтарському місті Горлівка Донецької області для освітян з Донецької, Луганської та Харківської областей проходили Літні семінари «Партнери в освіті» (PiE Summer Institutes), що адмініструються організацією Американські ради з міжнародної освіти – ACTR/ACCELS в Україні.

У затишному конференц-залі Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов зібралися за круглим столом 20 вчителів історії, основ правознавства, іноземної мови, української і російської філології та 6 тренерів. Тренери – випускники програми обмінів «Партнери в освіті» та запрошені гості охоче ділилися з учасниками семінарів своїми знаннями, враженнями, досвідом, набутими під час перебування у США. Вони допомогли краще довідатися про особливості американської системи освіти, що відрізняють її від української, в тому числі про децентралізацію освіти, тобто відсутність єдиного навчального плану для всіх навчальних закладів, єдиних підручників тощо. Водночас вони розповідали про існування на державному рівні політики в галузі громадянської освіти. Саме державна громадянська політика може сприяти процесам демократизації освіти.

Деякі з учасників семінарів були знайомі раніше, але на пропозицію тренерів кожного дня ми знайомилися одне з одним, і кожного дня це відбувалося трохи по-іншому. Ми створювали власні герби, де позначали речі, які вміємо робити найкраще, свої успіхи, улюблені місця в рідному місті, заповітні мрії. Називаючи своє ім'я, на кожну літеру ми згадували властиві нам якості особистості. Аналізуючи своє багатогранне Я, відповідали на запитання: *Хто я? Чому я тут? Що для мене є найважливішими цінностями?* З допомогою мікрофона висловлювали присутнім добрі побажання. Але найближче знайомство відбувалося під час занять.

Кожна сесія не була схожа на іншу ані змістом, ані формою, ані навіть настроєм та почуттями, що виникали під час семінарів. Тренери та гості-спікери обирали актуальні та важливі теми, демонструючи приклад не просто адаптування вивченого досвіду, а творчого втілення у своїй професійній діяльності. Важко назвати серед тем найцікавішу, бо в кожній була своя «родзинка».

Практично кожна тема знаходила відображення на кількох сесіях. Лекції з критичного мислення доктора Семюеля Хітона, професора Східного Університету Кентукі, дали нам не тільки взірець використання програми комп'ютерної презентації MS PowerPoint, а й корисну інформацію щодо поняття критичного мислення та принципів теорії когнітивного вивчення матеріалу. Його казка «Країна лисиць», написана на реальних фактах виступів афроамериканців за громадянські права, стала засобом пояснення та визначення поняття громадянства і приводом для дискусії: *чи можливе існування закону без порядку? чи можливе існування порядку без закону? яке з цих понять первинне?* Тему критичного мислення як засобу навчання продовжила професор Тетяна Олійник із Харківського педагогічного університету ім. Г. Сковороди, розповідаючи про діяльність у проекті «Читання та письмо для критичного мислення» Міжнародного фонду «Відродження». Ми працювали зі стандартами програми для вчителів, вчилися ефективно читати за допомогою системи «ПОМІЧ» (INSERT), розповідали про семінар, одягаючи по черзі шість «думаючих капелюхів», знайомилися з іншими інтерактивними методиками. На цю ж тему Тамара Гаджиєва провела практичне заняття, де учасники навчалися мислити критично за допомогою, здавалося б, дуже знайомого вчителям методу порівняння історичних документів.

Як у калейдоскопі, змінювалися сесії та форми роботи. Ми працювали в групах, виконуючи інтерактивні вправи, були в ролі медіаторів-посередників, допомагаючи сторонам вирішити проблему, пробували себе в ролях суддів, захисників, прокурорів у грі-симуляції «Шкільний підлітковий суд», у комп'ютерному класі дивувалися можливостям програми презентації MS PowerPoint і навіть пробували створити щось своє, розробляли план діяльності власної громадської організації, дискутували, що можна почути й побачити в демократичному класі, відповідали на запитання тестів та анкет, а потім знову грали – створюючи шкільну газету, і знов дискутували про концепції шкільної преси, учнівського та вчительського самоврядування, і знов працювали в групах, готуючи проекти.

Незважаючи на таке різноманіття, сесії були пов'язані між собою загальною темою демократизації освіти. Обговорюючи проблеми самоврядування школи, формування лідерських якостей

вчителів та учнів, проектні технології, право дитини на вільне висловлювання тощо, ми таким чином з'ясовували зміст поняття демократії. Дуже корисною виявилася вправа на визначення базових принципів демократії, коли після роботи в групах та дискусії склався логічний та послідовний ланцюжок: **Принципи демократії (народовладдя):** *Верховенство права над законом → Плюралізм → Вибір → Визнання права більшості за умови гарантування права меншості → Прозорість, відкритість, гласність.*

Найголовніша подія під час семінарів, на мій погляд, відбулася 2 липня, коли учасники презентували свої власні проекти. Майже кожен з учасників був у двох групах, готуючи та презентуючи проекти самоврядування в навчальному закладі – учнівського, батьківського, вчительського, а потім проекти за темами деяких сесій. Тут повною мірою виявилися і знання, і досвід, і вміння та навички, і творчий дух учасників семінарів. Слухачі продемонстрували свої таланти красно говорити, писати вірші, співати; організаторські та лідерські здібності, вміння створювати команду і працювати в команді; наміри втілити у життя свої плани. Сподіваємось, дещо з цих доробок буде надруковано в Антології адаптованого досвіду для середньої та педагогічної освіти і стане у пригоді освітянам.

Що ж стало результатом нашого навчання у Літніх семінарах? Мабуть, не тільки велика кількість роздаткового матеріалу, який повезли додому учасники. Це, на мою думку, те, що очікування у більшості учасників справдилися. Бо найбільше очікували всі ми нових знань, ідей, методик, знайомств із однодумцями, і ми їх отримали. Та вони можуть залишитися купкою паперів, якщо не спитати себе: *А навіщо Мені все це? Що Я можу зробити далі? Як Я зможу допомогти процесу демократизації школи? Як Я братиму участь у формуванні громадянського суспільства в Україні?* І якщо ми – слухачі Літніх семінарів – ставимо перед собою такі запитання та шукаємо на них позитивну відповідь, то, гадаю, зусилля організаторів та тренерів були доцільними, і семінар досяг своєї мети. Хочу подякувати всім організаторам, тренерам, гостям-спікерам за демократичну атмосферу, що була створена, за креативність та позитивне ставлення, професійну майстерність та зацікавленість справою, яку вони виконували. Бажаю всім – учасникам, тренерам, читачам – любити життя, вірити в свої сили, в краще майбутнє своє і України, яке створюємо ми і наші учні кожного дня, кожної миті.

ОГОЛОШЕННЯ

Літні семінари «Партнери в освіті»

Літні семінари «Партнери в освіті» (PiE–SI) є програмою Бюро у справах освіти та культури Державного департаменту США, що здійснює фінансування та спостереження за всіма етапами реалізації програми. В Україні програму адмініструє організація Американські ради з міжнародної освіти: ACTR/ACCELS (American Councils) за підтримки Міністерства освіти і науки України.

Основною метою програми Літні семінари «Партнери в освіті» є обмін досвідом та удосконалення методологій розробки навчальних планів освітянами, які працюють у галузі громадянської освіти. Поняття громадянська освіта охоплює гуманітарні предмети, що містять інформацію про суспільний розвиток людства та його місце у демократичному суспільстві, а саме: історію, філософію, державознавство, соціологію, країнознавство тощо. У програмі можуть брати участь адміністратори шкіл, викладачі гуманітарних предметів (5–11 класів), вчителі та викладачі педагогічних ВНЗ та інститутів підвищення кваліфікації, інші освітяни, які працюють у галузі громадянської освіти. Знання англійської мови для участі у програмі не потрібне.

Програма Літні семінари «Партнери в освіті» буде організована та проведена влітку 2005 р. на території України освітянами, які братимуть участь у стажуванні у США за програмою «Партнери в освіті» восени 2004 р. Після повернення в Україну учасники програми разом з консультантом із США – спеціалістом у галузі викладання громадянської освіти,– українськими освітянами та випускниками програми «Партнери в освіті» проведуть короткострокові літні семінари для українських колег, які активно працюють у галузі громадянської освіти в Україні.

Цього року до участі в програмі запрошуються освітяни із таких областей: **Дніпропетровської, Запорізької, Хмельницької, Черкаської, Вінницької, Кіровоградської, Миколаївської, Херсонської, Одеської та Автономної республіки Крим.**

Конкурсний відбір відбувається на базі анкетування. Зацікавлені освітяни мають отримати та здати заповнені анкети для участі у конкурсі в представництві American Councils в Україні.

Анкету також можна отримати з веб-сайту: www.americancouncilskyiv.org.ua.

Заповнені анкети слід здати не пізніше **10 грудня 2004 р.**

Для отримання додаткової інформації та аплікаційних форм, будь ласка, звертайтеся до American Councils:
вул. Мельникова, 63, Київ, 04050;
тел.: (044) 246-82-21; 246-82-22;
E-mail: pie@americancouncilskyiv.org.ua

Олена Франчук
Зустріч у Львові

16 червня в Львівському IATP-центрі зібрались випускники Львівського регіону, долисувачі «Антології». Зустріч була організована лідером Львівської ініціативної групи випускників, активним учасником багатьох мережевних проектів Ларисою Середяк та координатором проекту «Антологія адаптованого досвіду» Оленою Франчук. Круглий стіл з обговорення формату публікації, рубрик антології та результатів реалізації проекту «Антологія адаптованого досвіду» нікого не залишив байдужим. Учасниками зустрічі було відзначено особливості роботи випускників у Львівському регіоні – погано налагоджений інтернет-зв'язок, часто недоступний користувачам не тільки сільської місцевості, малих міст, а й обласного центру; низький рівень відкритості до співпраці з освітянами керівників районних управлінь освіти; вузькорегіональний, «містечковий» менталітет багатьох випускників, що мають досить цікавий досвід роботи, невідомий широкому загалові освітян. Проте громадська активність випускників регіону характеризується високим рівнем професійності й зацікавленості у змінах системи освіти в Україні. Саме про це свідчить робота представників «Нової Доби» Ірини Костюк, Ольги Педан-Слєпухіної. Активність інших НГО, що працюють в освіті, може знайти новий імпульс до діяльності в проекті «Громадська підтримка освітніх ініціатив», котрий був також анонсований під час зустрічі. Презентація збірки «Нові напрямки діяльності програми IATP у сфері розвитку дистанційного навчання», яку представила координатор роботи з Alumni Ірина Козак, викликала зацікавленість учителів і директорів шкіл новими можливостями для реалізації власних творчих задумів. Організатори зустрічі побажали освітянам натхнення для написання матеріалів до нашої нової збірки.

Ольга Полуботько
Запросили – приїхали!

До Івано-Франківська з 2-денним тренінгом завітали львів'яни. У перший день працювали адміністратори шкіл і побачили, які цікаві семінари можуть проводити наші випускники, на другий день плідно займалися вчителі шкіл. Скажу відверто: не знають у нас люди, що можна працювати весь день, і це є цікаво, плідно, корисно! Тепер дізнались і просять проводити такі тренінги ще і ще... Думаю, за програмою міні-грантів – майбутнє. Саме завдяки фінансовій підтримці наші найкращі тренери можуть донести свої знання і вміння до широких мас. А це, повірте, дуже потрібно: інакше ми будемо варитись у своєму ж таки соку, а треба, дуже треба нести живильну вологу далі, ділитись тим, що вміємо... Повірте, жоден освітній заклад не зможе, не захоче заплатити хоч копійку – немає коштів!, щоб запросити тренера... Не кажучи вже про покриття витрат на тренера. Крім того, це надзвичайно просто: лише заповніть бланк-заявку – і маєте «освітню» насолоду на цілий день! Наскільки вже інертнішими є наші адміністратори, і то зарухались після тренінгу – хочуть викликати ще тренерів... ОТЖЕ, ДЯКУЄМО, ЛАРИСО, ЛІЛЮ ТА НАТАЛЮ!

Олена Жадько
Готова підтримувати колегу

Шановні колеги! Прикро вражена з приводу звільнення Віктора Громового! Шкода, але в нас дуже часто звільняють і призначають на посади не за професійними та діловими якостями, а за ідейним переконанням та за належністю до тієї чи іншої політичної сили. Віктор Громовий став тому підтвердженням. Я вважаю за необхідне підтримати колегу і раджу звернутися до суду, бо звільнення через порушення техніки безпеки ученицею – це занадто суворе стягнення для адміністратора української школи, яка майже не фінансується з боку держави на ремонти та техніку безпеки. В школах ввели предмет ОБЖ, удається серйозність з приводу охорони життя учнів та працівників шкіл, але школи залишаються без вогнегасників, медикаментів, а часто навіть без туалетів. Та й про інженера з техніки безпеки ми тільки мріємо. Готова всіляко підтримувати колегу. *Олена Жадько*, директор СШ № 10 м. Марганця.

Антон
Суд, одначе...

Суди у нас, одначе... Раджу уважно перечитати судове рішення. Виявляється, підносити імідж школи та й свій власний – є ЗЛОЧИНОМ!.. І поїздки у відрядження – бо звідти можна щось привезти, як погану хворобу... І застосувати вдома – це злочин. Не був ніколи прибічником Громового, та коли так виконують «височайшу» вказівку – то вже занадто. А втім, проковтнемо. І дуже скоро забудемо. Це в нас у крові. У водоростях пересиджувати легше...

Лариса Середяк
Від нас залежить!

Які у нас суди – я знаю, бо пережила їх 5, з усіма апеляційними і т. д. Проте виграла справу у Верховному Суді, тож відповідаючи на запитання: «Чи я живу в правовій державі?» – стверджую – так! Ми працюємо з дітьми і дорослими людьми – адміністрацією шкіл, учителями, батьками. Від нас залежить, як ми вчимо і про що говоримо з дорослими. Тільки від нас! Яка у нас сьогодні мораль: єдина, подвійна, потрійна? Нашим дітям жити в Україні, яку ми сьогодні будуємо. В УКРАЇНІ! Чого боїмося?

Михайло Жук, м. Суми
Головне – просто!

Мережа випускників, в який пані О. Франчук та пан А. Ковтонюк реалізують проект «Антологія» – супер! Я не думав, що це так класно! Головне – просто. А наскільки це цікаво... Навіть такий буркотун, як я, увесь час чомусь дуже активно вчився. Дуже раджу всім прикинути та спробувати запросити авторів презентацій проекту до себе. Я бачив усі 20 презентацій. Зовсім інакше дивишся на все, головне – ти не один, є команда. Мені особливо сподобався тренінг Світлани Буко з концепції презентацій. Планую скористатись результатами роботи школи для організації презентації «Антології» в Сумській обл. на базі СОІППО.

Інна Віллер
Power Point з подачі Ніни Дементієвської

Power Point з подачі Ніни Дементієвської вчора зробив велику «революцію» у наших уміннях та розумінні, як презентувати ПРОФЕСІЙНО й ОПТИМАЛЬНО, УСПІШНО й ПО-СУЧАСНОМУ наші напрацювання до «Антології...» Процес був просто насолодою з відчуттям – «Ми це можемо!» Вважаю, що за такий короткий термін (один день), ті з авторів, які відчували себе «чайничками» у мультимедійних засобах презентацій, підготувалися ГІДНО до наступного етапу поширення адаптованого досвіду. Крім того, у всіх нас було ВЕЛИКЕ БАЖАННЯ навчитись і зробити презентації якісними й доступними для наших потенційних слухачів. Спасибі всім організаторам і незалежним експертам за конструктивну критику наших робіт, адже в такий спосіб ми РОСТЕМО і ВДОСКОНАЛЮЄМО свій професійний рівень!

Ніна Дементієвська
Потрібна порада і допомога

Від Олі Шкарупи, випускниці програми TEA, активної учасниці нашої програми, надійшов дуже сумний лист. Зі школи (с. Сухополова Прилуцького р-ну Чернігівської обл.) вкрали комп'ютери. Це для них справжнє лихо. Ця сільська школа є активним учасником національних і міжнародних проектів з 2002 року. Ольга Вікторівна, координатор школи, залучила до роботи в 14 IATPNY міжнародних та національних інтернет-проектах 7 учителів своєї маленької школи і учнів з 2-го по 10-й клас. У них у школі створено і вже два роки успішно працює АЙОРН-клуб, який уже має навіть свій музей. У цій школі проводяться районні та обласні семінари, на яких учителька щиро і відкрито ділилася своїм цікавим досвідом залучення дітей та вчителів села до світової освітньої мережі та спільноти. У мене буде до всіх велике прохання. Можливо, ви дізнаєтеся про те, що якась організація, замінюючи стару, вже вживану техніку, зможе в порядку благодійної допомоги виділити цим учням і вчителям хоча б кілька машин, модем і принтер. Або, можливо, ви зможете порадити, до кого нам можна звернутися з проханням про допомогу. Щиро, *Ніна Дементієвська*, iEARN-Ukraine, координатор.

Відділ преси, освіти та культури Посольства США

займається питаннями преси, освіти і культури, а саме: координує проведення заходів для преси, підтримує зв'язки з громадськістю, керує програмами культурного та освітнього обмінів, надає інформацію про американське суспільство та культуру, розповсюджуючи матеріали українською та англійською мовами, а також забезпечує роботу Інформаційного центру, Ресурсного центру для викладачів англійської мови, Американської бібліотеки в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» та Освітнього консультативного центру.

Інформаційні програми

Головна мета Відділу – надавати точну і своєчасну інформацію про Сполучені Штати Америки, акцентуючи увагу на політиці, яку проводять Американський Уряд та, відповідно, Посольство США. Друкована й електронна версія цієї інформації щодня розповсюджується серед журналістів та українських державних урядовців у вигляді «Washington File» – дайджесту офіційних урядових новин з Вашингтона щодо міжнародної політики. Відділ підтримує зв'язки з представниками засобів масової інформації, випускає прес-релізи, організовує прес-конференції, влаштовує супутникові телемости та цифрові телевідеоконференції. Крім цього, Відділ організовує семінари та програми обміну для журналістів, щоб забезпечити розвиток вільної й відкритої преси і вільний потік інформації.

Освітні програми

Обмін інформацією і досвідом між громадянами Сполучених Штатів Америки та України є головним компонентом роботи Посольства США, спрямованої на підтримку побудови громадянського суспільства в Україні. З цією метою Відділ пропонує ряд програм академічних і професійних обмінів. Щороку понад 2000 українців та американців беруть участь у цих програмах. Шляхом відкритих конкурсів проходить відбір учасників на академічні програми для студентів, учителів та професорів, науковців та фахівців переважно у галузі суспільних і гуманітарних наук. Крім того, Відділ координує програму з професійного обміну «Громадські зв'язки» та інші програми для бізнесменів, місцевих урядовців, працівників і представників неурядових організацій. Здійснюється підтримка програм партнерства між університетами та громадськими організаціями, які працюють у сфері охорони довкілля, жіночого лідерства та об'єднання громадян.

Фонд демократії

Це програма малих грантів, що сприяє розширенню демократичних принципів громадянського суспільства в Україні через підтримку конкурсних пілотних проектів від неурядових організацій. Проект повинен супроводжуватись рекомендаційним листом і мати підтримку співробітників Посольства США. До проектів, що були заохочені Фондом, увійшли проведення семінару молодих політичних лідерів, видання економічного часопису, різноманітні навчальні програми та конференції.

Американські студії, вивчення англійської мови

Діяльність Відділу щодо підтримки викладачів англійської мови здійснюється Ресурсним центром для викладачів англійської мови, який працює в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» та включає в себе продаж навчальних книг і касет, підтримку викладацьких конференцій та асоціацій викладачів англійської мови, надання в користування великої колекції відео- й аудіокасет, методичної літератури для вчителів, проведення семінарів спеціалістами з викладання англійської мови. Відділ також підтримує американознавчі конференції та науковців, які ними займаються, забезпечуючи їх необхідними матеріалами та обладнанням.

Наша діяльність також включає в себе підтримку видань американських книг українською мовою, читання спеціалістами та науковцями лекцій на актуальні теми, сприяння розширеному доступу до Інтернету та розвитку бібліотек.

Центр інформаційних ресурсів

Центр інформаційних ресурсів надає інформацію про США – політику, міжнародні відносини, безпеку, військові проблеми, право, економіку, торгівлю та екологію, культуру та освіту. Центр має в своєму розпорядженні бази даних on-line та на лазерних дисках, збірки документів, довідники на традиційних носіях. Центр співпрацює з урядом, журналістами, вченими, представниками ділових кіл, іншими особами та організаціями, що мають професійну зацікавленість в інформації про Сполучені Штати Америки. Центр надає інформацію факсом та електронною поштою, а також телефоном у разі термінової потреби. Ресурси Інформаційного центру можна використовувати особисто за попередньою домовленістю.

Вісник програм шкільних обмінів
видається і розповсюджується
Відділом преси, освіти та культури Посольства США
в Україні з 1999 року і виходить 4 рази на рік.
Всі матеріали розміщені також на веб-сторінці
http://visnyk.iatp.org.ua
Менеджер проекту Наталія Єремеєва
(ел. пошта: visnyk@iatp.org.ua)

Наша адреса:
04050, Київ, вул. Гшбочицька, 4,
Посольство США в Україні.
Тел.: (044) 490-40-26.
Детальнішу інформацію про програми і діяльність Відділу преси, освіти та культури можна знайти, завітавши на нашу веб-сторінку:
www.usembassy.kiev.ua

Від редакції.

Ми поважаємо Вашу думку. Відділ преси, освіти та культури Посольства США не завжди поділяє погляди авторів статей. Ми чекаємо на Ваші ідеї і статті. Посилання на передруки з видання «Вісник програм шкільних обмінів» обов'язкові.

Видавничий дім «КМ Академія».
04070, Київ, вул. Сковороди, 2.
Тел./факс: (044) 416-60-92; 238-28-26.
E-mail: phouse@ukma.kiev.ua
Зам. № 4-191.